

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת כי תשא תשפ"ד

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: agedank@gmail.com

כי תשא את ראש וגו' ונתנו איש כופר נפשו (ל, יב) ששה עשר מנה. (ט) הקשט שנים עשר. (י) וקלופה שלשה. (יא) וקנמון תשעה. ישנם ארבעה מינים המוזכרים כאן בפרשת הקטורת במפורש: הצרי (נטף), והצפורן (שחלת) חלבנה ולבונה. ממינים אלו יש להביא שבעים שבעים מנה מכל אחד, סה"כ - מניין ר"פ מנים. עוד יש מור, קציעה, שבולת נרד וכרכום שמכל אחד מהם יש להביא ששה עשר מנה, סה"כ - מניין ס"ד מנים. בנוסף יש לנו קשט - שנים עשר. ועוד קלופה - שלשה וקנמון - תשעה סה"כ מניין כ"ד מנים. וסך כל המנים של הקטורת הוא: ר"פ ועוד ס"ד ועוד כ"ד סה"כ - שס"ח.

כתב ב"שיטה מקובצת" על מסכת כריתות בהגהות בשם תוספות הרא"ש, וכן כתב בפירוש הרוקח לשיר השירים. שמניינם נרמז בפסוק (שה"ש ד, יג - יד) "שלחך פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים: (נרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים)". פסוק זה מרמז על הקטורת. והנה המילה "פרדס" הוא פ"ר - כמניין ארבעת הסממנים שהם שבעים שבעים מנה. ד"ס - שלשת הסממנים של ששה עשר ששה עשר מנה.

"שלחך" - הוא מספר שס"ח ככל המנים יחד. פרדס רימונים - סופי תיבות ס"ם לרמז על סממני הקטורת. (הרוקח על שה"ש - שיטה מקובצת)

ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה (לב, ד) ולמה עגל ולא צורה אחרת. מצאתי כתוב כשראה ישראל ה' על הים ואמר זה אלי ערב רב לא ראו אלא רגליהם של מלאכי השרת שרגליהם ככף רגל עגל, והיינו דכתיב (תהלים ס"ח, כ"ה) ראו הליכותיך אלקים וגו', ועקבותיך לא נודעו, שחשבו שהם עקבותיו של הקב"ה לזה עשו צורת עגל.

(ש"ך על התורה) וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים (לב, ז)

הנה הניב 'ונתנו' מוטעם בקדמא ואזלא, וי"ל דבא לרמז על מאמר חז"ל במס' שבת (דף קנ"א) אמר ליה רבי חייה לדביתיהו [לאשתו] כי אתי עניא קדים ליה ריפתא [כשבא עני הקדימי לפניו לחם] כי היכא דלקדמי לבניך [בכדי שיקדימו לחם גם לילדים שלך כשיצטרכו], אמרה ליה מילט לייטית לי [שאלה אותו וכי אתה מקלל אותי?], אמר לה: גלגל הוא שחוזר בעולם ע"כ, והנה תיבת "ונתנו" נקרא פנים ואחור, כי גם הנותן יצטרך לפעמים שיתנו לו ח"ו, וזהו שרמזה לנו התורה הקדושה ב'קדמא ואזלא' אקדימו ריפתא לעניא כי היכא דלקדמי לבניך לכן אתה הקדם ותן לו, וילך לפניך צדקך בטרם יסוב הגלגל על בניך. (קול אליהו - הגר"א)

העשירי לא ירבה והדל לא ימעיט וגו' (ל, יד) הנה הטעם של התיבות העשירי לא ירבה הוא "מונח רביעי", ויש לבאר דבא לרמז על מאמרים ז"ל במס' כתובות (דף נ' ע"א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, וזהו מונח רביעי, רצונו ולומר דאף העשירי לא ירבה יותר מחמישיית, רק ד' חלקים יהא מונח לעצמו, וחלק חמישי יבזבז. (קול אליהו - הגר"א)

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה. (ל, לד) כתב רש"י ולבנה זכה - (כריתות ו) מכאן למדו רבותינו י"א סממני נאמרו לו למשה בסיני מיעוט סמים שנים נטף ושחלת וחלבנה ג' הרי ה'. סמים לרבות עוד כמו אלו הרי עשר. ולבונה הרי י"א ואלו הן הצרי והצפורן החלבנה והלבונה מור וקציעה שבולת נרד וכרכום הרי ח' שהשבולת ונרד אחד שהנרד דומה לשבולת. הקושט והקילופה והקנמון הרי י"א. בורית כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה: ובחז"ל ונתקן כן בסדר התפילה: ואחד עשר סמנים היו בה. ואלו הן. (א) הצרי (ב) והצפורן (ג) החלבנה (ד) והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. (ה) מר (ו) וקציעה (ז) שבולת נרד (ח) וכרכום משקל ששה עשר (ז)

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - עם רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

א. מקטירים, מתוך חגיגת הפסח (לד, כה). ב. פירוש "כנו" (ל, יח) התעכב (לב, א). ג. אחד הדברים הכלולים במשמעות "לצחק" (לב, ו). ד. משמעות "כיוור" (ל, יח). ה. 12 לוג - נקראים (ל, כד) מצוה, ששיעורה נלמד מפריון הבן (לד, כ). ו. מה נקרא "גרי" (לד, כו). ז. ממילה זו, מובן שהראה לו מטבע של אש (ל, יג). ח. משמעות (בשמים) ראש (ל, כג). ט. מה עשה משה, עם העגל אחרי השריפה (לב, כ). י. רחצו הכהנים, מהכיוור (ל, כא). יא. מה זה "עדיין" (לג, ד). יב. מה אמר אהרן לעם, כשביקשו אלהים (2 מילים) (לב, כד). יג. פירוש המילה "גרה" (ל, יג) משמעות "תקופה" (לד, כב). יד. מה רצה משה, שהשם יזכור לאברהם (לב, יג). טו. אחר מפירושי המלה "חרט" (לב, ד). ע. גורם מגיפה מחמת ספירה (ל, יב) מותר מהתורה לבשל בשרו בחלב (לד, כו). פ. מגולה (התגלה קלונו) (לב, כה). צ. נָטַף - בלשון חכמים (ל, לד). ק. משמעות המלה "תשא" (ל, יא) 24 כאלו - לכלה (לא, יח). ר. מומחה לערבוב חומרים (ל, כה). ש. גנות - חרפה (לב, כה) מארבע הפרשיות (ל, יא-טז). ת. הַבְּנֵת דבר מתוך דבר (לא, ג)

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - בלי רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

א. ממנו עשויים לוחות הברית (לא, יח). ב. מצוה הנסמכת לאיסור בשר בחלב (שתי מקומות) (לד, כו). ג. עם (לב, י). ד. עני (ל, טו). ה. כמות שמן זית לשמן המשחה (ל, כד). ו. "והתפלל" (לב, יא). ז. פנו, טעו (לד, טו). ח. מעמי הכנעני (לד, יא). ט. תרגום של "שחלת" (ל, לד). י. שבטו של אורי בן חור (לא, ב). יא. ממנו רוחצים, הכהנים, ידיהם ורגליהם (ל, יח). יב. אחד מסממני הקטורת (ל, לד). יג. מעורב (ל, לה). יד. שומר (לד, ז). טו. שם כולל לבשמים (ל, לד). ע. תכשיטם (לג, ו). פ. "נמנים" (ל, יד). צ. ממשפחות הבהמה (לד, ג). ק. קול המצער (לב, יח). ר. חשובים (ל, כג). ש. ימי העבודה (לד, כא). ת. תעשה לבכור בניך (לד, כ)

עמך - פירש רש"י, ערב רב שקבלת מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בי וכו'. והם תלמידים שאין תוכם כברים, ולא האמינו באמת בה' והם עשו העגל.

כתב בפרדס יוסף, הנה בפסוק כ' "ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל" כתב רש"י (וכן בגמ' ע"ז מד, א) שמשה רבינו נתכווין לבדוקן כסוטות, וזה הענין בברכות [כ"ח]. שהראו לרבן גמליאל שכל התלמידים שהתווספו לבית המדרש אין תוכם כברים והראו לו "חצבי חיורי (-כלים לבנים) דמליין קיטמא (שמלאים באפר), וזה רצה משה רבינו לבדוק אצלם ע"י האפר אם תוכם כרם או לא. וביותר, מצינו שאחר חטא העגל כתיב: (לג, ז) "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה", מה העניין בזה שנטה אהלו מחוץ למחנה? מסבירים המפרשים שהיה זה בשביל לדעת מי הוא המבקש ה' באמת שרק הוא יטרח להגיע עד משה רבינו, המבחן האמיתי באם האדם מתכוון באמת או שרק מן השפה ולחוץ - נמדד בטרחתו ויגיעתו להגיע לכך. וכך מצינו גם כן בגמ' (שם) שרבן גמליאל הכריז כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, ואילו לאחמ"כ כשנפתחו השערים "הוסיפו ארבע מאות ספסלי" ולמה? לפי שאיתא במגילה (כ"א). דעד רבן גמליאל היו לומדים מעומד אבל תלמידים שאין תוכם כברים צריכים ספסל...

כן מביאים המפרשים שהאיך ידע השומר איזה תלמיד תוכו כברו? אלא שהתלמיד ש"באמת" רצה ללמוד כבר מצא דרך להיכנס...

וראית את אחרי ופני לא יראו (לג, כג)

י"ל על פי רמז הנה אנו רואין כמה דברים סיבות מסיבות שונות הנעשים בארץ מתחת אשר אנו מתמיהים למה עשה השי"ת ככה אבל לאחר רבות הזמן אנו רואים ומבינים למפרע הכל כאשר לכל כל הסיבות תכלית כוונתם כי כולם ה"י הכנות כדי שתיעשה דבר גדול כזה וכאשר היתה בנס פורים הריגת ושתי ולקחת אסתר וכל הסיבות שהסביבו לדבר הזה והכל ה"י הכנה להצלת ישראל אבל קודם שנעשה פתגם המלך אין אנו מבינים רק מאמינים כי בלי ספק לא דבר רק הוא רק ממנו טעם הדבר כמוס ונעלם וזה האמונה טובה גדולה הוא לנו כי מקבלין שכר על האמונה וזה וראית את אחרי לאחזר שנעשה תכלית הדבר תראה ותבין למפרע מה שה"י ומה שנעשה אבל לפני לא יראו קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו וזה לפני לא יראו: (חתם סופר)

ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן: (לב, לה)

יש להבין בלשון אשר עשה אהרן שנתחייבו מגפה על שהשתמשו באהרן לעשות להם עגל וקיי"ל [נדרים ס"ב]. המשמש בת"ח נעקר מן העולם ק"ו מבלשצר שהשתמש בכלי קודש שיצאו לחול, והיינו אשר עשה אהרן דייקא.

(חתם סופר)

מאוצרות המגידים

מסירות נפשו של אהרן בחטא העגל

ויאמר אלהם אהרן פרגו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם... ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל... וירא אהרן ויבן מזבח לפניו יקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר (לב, ב-ה)

וירא אהרן - דברים הרבה ראה אהרן; ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו 'ויבן מזבח לפניו' - ויבן מזבח לפניו. ועוד ראה ואמר: מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר: אם הם בונים אותו המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן נעשית בבית אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא (רש"י)

תמיהה גדולה ומפורסמת בפרשה זו של חטא העגל, היא: כיצד יתכן הדבר שאהרן הכהן עשה את העגל!

ואמנם, כפי שמביא כאן רש"י, הוא עשה זאת לפי שראה שבני ישראל הרגו את חור שניסה להוכיחם.

לפני עליית משה רבינו להר לקבל את הלוחות, הודיע לבני ישראל שאהרן וחור ינהיגו אותם בינתיים: "והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם" (כד, יד) - מי שבהעדרי ירצה לברר הלכה או הנהיגה כלשהי, יגש לאהרן ולחור, הם יהיו הנציגים שלי [- של משה רבנו].

עברו ארבעים יום, ולפי חשבונם של ישראל משה רבינו היה כבר צריך לרדת מההר - ולא ירד. לאמתי של דבר חשבונה היה מוטעה ועדיין לא היה צריך לרדת [כי הם סברו בטעות שארבעים יום "אין לילו עמו" ובאמת גם הלילות נכללו בחישוב זמן חזרתו]. אבל על כל פנים כך הם סברו, ואם אינו יורד - סימן שהוא מת. מה גם שהשטן הראה להם שכביכול מלאכי השרת נושאים את מטתו של משה רבינו שהיה מת.

באו אפוא לחור ואמרו לו: 'משה מת, עשה לנו אלהים שאותו נעבוד!' אמר להם: 'אי אפשר, זוהי עבודה זרה ואיני מוכן לעשות עבודה זרה!' בני ישראל אימו עליו שיהרגוהו אם לא יענה לבקשתם, וכשעמד בסרובו - הרגוהו!

הנהגה של עבירה זה נורא נוראות וכמו שיש קרעכצ' זה מוריד מחומרת החטא אותו הדבר להיפך, שמחה של מצוה מה שיותר שמחים במצוה אז זה מעלה את הערך של המצוה פי כמה וכמה. כך כתוב בקדמונים, עיקר מעלת השמחה של מצוה זה עוד יותר מעלה מהמצוה עצמה.

האר"י הקדוש העיד על עצמו [כך מובא כמדו' בספר חרדים] שכל ההשגות הגדולות שהוא השיג, כיון שכל מצוה הוא היה עושה בשמחה עצומה כמוצא שלל רב, אין לנו מושג מה זה השגות של האר"י הקדוש, פעם מצאו אותו ממלמל מתוך שנת הצהריים, שאלו אותו התלמידים מה הוא מלמל, הוא אמר שמונים שנה לא יספיק לי ללמד אתכם מה שהתגלה לי עכשיו סודות בכמה דקות שנמנמתי. (נחל אליהו)

והביטו אחרי משה (לג, ח)

בירושלמי [ביכורים ג, ג] יש דורשין לשבח אמרו אשריו שזכה לכך, ויש דורשין לגנאי, אכל מדילן (משלנו) ושתה מדילן. והוא תמוה דאפילו ריקים ופוחתים לא יאמרו כן. ונ"ל דרך הלצה, כי שניהם אמת, החשובים וזקנים שבהם היו מקנאים למשה במחנה שזכה למדרגה כזו אשר לא זכה שום איש ישראל. וע"ז אמרו האחרים כל אחד יוכל לזכות לכך אם לא ידאג על פרנסתו וישב שקט ושאנן. וכמו שאומרים עמי הארץ כי גם הם היו עולים למדרגת רב ומורה וגם המה היו יראי ד' כ"כ אם היו מספיקים להם כדי ספוקם וישבו בביתם... (כתב סופר)

"ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר" (שם, י"ט),

העולם מקשה למה רק כשהוא ראה את העגל אז הוא שיבר את הלוחות? הרי הקב"ה כבר אמר לו לך רד כי שיחת עמך סרו מהר מן הדרך אשר ציויתי עמהם ועשו עגל מסכה. לשמוע מהקב"ה אין לך ידיעה מוחלטת בלי שום צל של ספק כמו שנביא שומע דבר ה', אז מה התחדש לו כשהוא ראה את העגל ומחולות מעבר למה שהקב"ה אמר לו.

יש את המהלך הידוע של הספורנו "וירא את העגל ומחולות", הקב"ה לא אמר לו שהיה מחולות, הוא אמר לו שהיה רק עגל. עגל לבד עוד יכול להיות להם תקנה, אבל כשהוא ראה שהעגל הולך יחד עם מחולות, לא רק שהם חוטאים אלא הם שמחים בחטא, הוא מביא על כך את הפסוק בירמיהו [יא טו] "כי רעתך תעלוזי" כששמחים עם החטא זה נקרא שדבוקים בחטא. אם דבוקים בחטא אז הוא ידע שאין שום תקנה, רק לזעזע, לשבור את הלוחות. כך אומר הספורנו.

כנגד זה כתוב בספרים הקדושים שאדם שחוטא יש לו איזה קרעכצ', הוא חוטא אבל יש לו איזה קרעכצ' בחטא, יש לו איזה אנחה, משהו מרגיש לא טוב. כמה שהוא מרגיש יותר מריר עם החטא אז זה מוריד, זה קוצץ כנפיים מהמלאכי חבלה שנבראים מהחטא. מה שהוא מרגיש יותר מרירות. ולהיפך, כשהוא שמח בחטא אז זה מעצים את החטא.

הר"ן אומר למה אשם תלוי יותר חמור מחטאת ודאי? חטאת ודאי, אדם שאכל חלב ודאי יכול להביא קרבן בפרוטה, אשם תלוי צריך בשני סלעים. כי אדם שחטא ודאי יש לו יותר מרירות מאדם שבספק אם חטא, כיון שבספק הוא תולה שהוא באמת לא חטא. זה גם הטעם שמבואר בראשונים למה המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, איך הוא יותר חמור משופך דמים? מקסימום שיהיה בדרגה של שפיכות דמים. אומר הרבינו יונה, אדם שרוצח מרגיש הרבה נקיפות הלב, מלכין פני חברו ברבים הוא לא מרגיש נקיפות לב כמו רוצח, לכן זה הרבה יותר חמור.

אחר כך פנה העם לאהרן ואמר לו "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו". ומספרת התורה: "וירא אהרן". מה הוא ראה? - ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו", אמר: עכשיו יהרגו גם אותי. מה עושים?
בתחילה ניסה אהרן "להרויח זמן". אמר להם: "פרקו נזמי זההב אשר באזני נשיכם", חשב שהם יסרבו לתת. אך מאומה לא עזר לו ולבסוף, בלית ברירה, נאלץ לעשות את העגל!

והתמיהה, כאמור, צפה ועולה: כיצד ניתן להבין את התנהגות אהרן בעשית העגל? ואם נחدد את השאלה [כפי שנשאלתי פעם על ידי יהודי רחוק משמירת תורה ומצוות: הלזאת תקרא מנהיגות? חור היה מנהיג אמיתי. כשאיימו עליו שיהרגוהו, אמר: בבקשה, תהרגוני, לא אעבור על עקרונותי! ואהרן, כך נכנע לגחמותיו של העם? מדוע לא מסר אף הוא את נפשו על קיום מצוות התורה?...!]

התמיהה מתחזקת ומתעצמת ביותר. משום שלאחר מכן זכה אהרן בתפקיד הנכבד של הכהונה הגדולה - תפקיד בו לוקחים חלק פעיל בכפרת העוונות לעם ישראל. הכיצד? האם על 'מנהיגות' שכזו עוד מגיע שכר רב כל כך?!

אכן פרשה לכאורה סתומה, אולם טמון בה עומק מופלא, וכדי להבין פשרה נקדים סקירה הסטורית של ארועים אשר התרחשו בדורות מאוחרים יותר.

בהגיע יהואש לגיל שבע, "שלח יהודע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אתם אליו בית ה' ויכרת להם ברית וישבע אתם בבית ה' וירא אתם את בן המלך" יהודע הכהן הגדול קרא לשרי מלכות יהודה, והראה להם את יהואש, בן אחיזה המלך, ויחד עמם עשה "הפיכת חצר". הרגו את המלכה עתליה והמליכו את יהואש.

"בן שבע שנים יהואש במלכו", וכמובן מכאן והלאה כל מה שיהודע הכהן הגדול אמר ליהואש לעשות הוא עשה. הוא חייב לו את חייו.

וכך נמשך הדבר במשך ארבעים שנה, אבל אחרי ארבעים שנה, כשיהואש היה כבר בן ארבעים ושבע, "ויזקן יהודע וישבע ימים וימות בן מאה ושלושים שנה במותו" (דברי הימים ב כד, טו), ומיד אחרי כן מסופר: "ואחרי מות יהודע באו שרי יהודה וישתחוו למלך, אז שמע המלך אליהם". מה הוא שמה? מה הם אמרו לו?

חז"ל (שמות רבה ח, ב) מגלים לנו את הסוד: "מהו וישתחוו למלך" - שעשאוהו אלוה. אמרו לו: אילולי שאתה אלוה לא היית יוצא לאחור שבע שנים מבית קדשי הקדשים".

באו שרי יהודה ואמרו ליהואש: "אדוננו המלך, יש לנו קושיה חזקה". "מהי?" שאל יהואש, והם הסבירו: "הלא פסוק מפורש הוא בתורה: 'והזר הקרב יומת' (במדבר א, נא). אדוננו המלך, הלא אתה מזרע דוד, משבט יהודה, הנך זר לכהונה, כיצד יתכן אפוא שבמשך שש שנים שהית בעלית קדשי הקדשים ויצאת משם חזי? הרי היית צריך למות מזמן!"

יהואש לא ידע מה לענות להם. "נו, מה התשובה?" שאל. "פשוט מאד" אמרו השרים, "אתה בעצמך אלהים, ומהים הזה כולנו נתפלל אליך ונשתחוה לך". הם עשו ממנו עבודה זרה.

"אמר להם: 'כך הוא' וקבל על עצמו ליעשות אלוה" - דוקא מצא חן בעיניו להיות עבודה זרה, הוא הסכים לכהן בתור אלהים, וכך בימי נכשלו כלל ישראל בעוון עבודה זרה.

הקב"ה שלח להם "נביאים להשיבם אל ה'" - להוכיחם ולהחזירם בתשובה, "ולא האזינו".

ואז, "ורוח אלקים לבשה את זכריה בן יהודע הכהן ויעמד מעל לעם ויאמר להם: כה אמר האלקים, להן אתם עברים את מצות ה' ולא תצליחו כי עזבתם את ה' ויעזב אתכם" - כיצד מסוגלים אתם להגיע לשפלות כזו - עבודה זרה, בירושלים, סמוך לבית המקדש! היתכן?!

כששמע יהואש שזכריה הנביא אומר עליו שאינו אלהים, שלח שליחים להרגו נפש: "ויקשרו עליו וירגמהו אבן במצות המלך בחצר בית ה'". את זכריה הנביא הכהן הגדול, הם רגמו באבנים [אגב, בספר "הצדיק רבי שלמה" מספר רבי שלמה בלו, תלמידו של ה"חפץ חיים" מה ששמע מה'חפץ חיים', שבזמן הגר"א היה אדם שנכנס בו דיבוק, וכאשר נשאל מיהו, אמר שהוא הראשון שזרק אבן על זכריה הנביא], ולא עוד אלא שאת מעשה הרצח המתועב הם עשו בבית המקדש, בעזרה, ביום הכפורים שחל בשבת!

"ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהודע אביו עמו, ויהרג את בנו" - את זכריה, "וכמותו" - ובעת שנטה זכריה הנביא למות, "אמר: ירא ה' וידרש" - אני אינני יכול לעשות מאומה. הקב"ה - הוא זה שישפוט אתכם על הריגתי!

הקב"ה אכן ראה ושמר זאת.

מספרת הגמרא (סנהדרין צו ע"ב), שאחרי קרוב למאתים שנה, נכנס נבוזראדן רב הטבחים לבית המקדש [הוא נקרא "רב הטבחים" משום שהיה אחראי מטעם נבוכדנצר להרוג את היהודים בארץ ישראל, ובמסגרת תפקידו טבח ושחט מליוני יהודים!].

הוא נכנס לעזרה, ואז נגלה לפניו דמו של זכריה הנביא שהיה רותח. במשך מאתיים שנה לא הפסיק דמו לרתוח בעזרה! זאת למרות שהיו שוטפים את הרצפה כל יום. מעין היה עובר בתוך העזרה והיו סותמים את החור והיה מציף את כולה, אבל דמו של זכרי הלא נשטף עם המים הללו. הוא נשאל על מקומו ורתח ללא הרף!

"אמר להו: מאי האי?" - שאל את הכהנים: מה טיבו של דם זה? "אמרו ליה: דם זבחים הוא דאישתפוך" - זה רק דם של קרבנות שנשפך על רצפת העזרה. מיד ישטפו את המקום והכל יבוא על מקומו בשלום.

"אמר להו: אייתי ואנסי אי מדמו" - אתם טוענים שזה דם קרבן? אם כך, הביאו לי את כל סוגי הקרבנות שהנכם מקריבים. שחטו לפניו את הקרבנות וראה שדמים אינו דומה לדם הרוחת שלפניו.

"אמר להו: גלו לי, ואי לא - סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא" - אם לא תגלו לי את האמת של מי דם זה, אסרוק את בשרכם במסרוקות של ברזל!

לא היתה ברירה וגילו לו את האמת: "אמרו ליה: האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישאל בחורבנא דירושלם, וקטלוהו". היה לנו נביא שהיה מוכיח אותנו בדברים של שמים בעניינים רוחניים אבל הוא היה כזה שחור, כזה פנטי, לכן קמנו והרגנו אותו, לא יכולנו לסבול אותו. ומאז שרצחנו אותו הדם שלו רותח פה על הרצפה.

"אמר להו [-נבוזראדן]: אנא מפייסנא ליה" - תשאירו לי את המלאכה, אני כבר אפייסו.

"אייתי רבנן קטיל עילייה - ולא נח. אייתי דרדקי דבי רב [-תינוקות של בית רבן] קטיל עילייה - ולא נח, אייתי פרחי כהונה קטיל עילייה - ולא נח". הוא הביא לשם משמנה ומסלתה של עם ישראל, את כולם שחט סמוך לדמו של זכריה הנביא - והדם לא נח. "עד די קטל עילוי התשעין וארבעה רבוא" - תשע מאות וארבעים אלף יהודים הוא הרג שם, ועדיין "לא נח".

"קרב לגביה, אמר: זכריה, זכריה! טובים שבהן אבדתים, ניחא לך דאיטליניהו לכלהו? - כבר הרגתי כל כך הרבה יהודים, מן המובחרים שבעמך, האם רצונך שאהרוג את כולם עד האחרון שבהם?!" כשאמר זאת - "מיד נח" דמו של זכריה הנביא, הכהן הגדול.

כלומר, נבוזראדן הבין שהכפרה על הריגת זכריה היתה צריכה להיות בהריגת כל היהודים, אלא שהדם הפסיק לרתוח עקב איזומו שיהרוג את כולם. ובמילים ברורות: העונש על הריגת כהן ונביא הוא גזרת כליון מוחלט על עם ישראל, רחמנא לצלן!

בענין זה ישנו פסוק מזעזע במגילת איכה (ב, כ): "ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים, אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא", ורש"י (על המקום) מביא את דרשת חז"ל שהיה כאן דין ודברים בין כנסת ישראל לקודשא בריך הוא:

כנסת ישראל טוענת: "ראה והביטה למי עוללת כה" - הכוונה לאמו של דואג בן יוסף שהיתה מודדתו בטפחים בכל יום ומביאה את משקלו בזהב לבית המקדש. ובזמן הרעב הגדול לפני החורבן שחטה אותו ואכלה את בשרו. ורוח הקוד משיבתם: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" - וכי נאה לכם שהרגתם את זכריה בן יהודע שהיה כהן ונביא?

אם כן נסכם: בעד הריגת כהן ונביא שלמו כלל ישראל ב"אם תאכלנה נשים פרים עוללי טפחים" ובהריגת למעלה משלשה מליון יהודים, ולא היו רחוקים מחסולו המוחלט של העם היהודי!!!...

*

את כל זאת ידע אהרן הכהן ברוח קדשו, ועל כך נאמר: "וירא אהרן ויבן מזבח לפניו". מה הוא ראה שהביא אותו לבנות את המזבח?

"אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: ראה חור שזבוח לפניו, אמר: אי לא שמענא להו - השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומייקיים בי: 'אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא', ולא הויא להו תקנתא לעולם. מוטב דליעבדו לעגל, אפשר הויא להו תקנתא בתשובה" (סנהדרין ז ע"א).

אהרן ראה שאת חור הרגו בני ישראל כשסרב לסייעם עשית העגל, ועתה, אם לא ישמע אליהם - יהרגו גם אותם כפי שהרגו את חור. ויתקיים בו "אם יהרג במקד ה' כהן ונביא" ושוב לא תהיה, חלילה, תקנה לכלל ישראל. מוטב, אפוא, שיעשה את העגל ויעבדו ישראל עבודה זרה, כי על כך יכולים הם לעשות תשובה בהמשך.

נצייר לעצמנו באיזה מצב עמד אהרן הכהן: אפשרות אחת היתה שיתעקש שלא לעשות את העגל וכתוצאה מכך יהרגוהו עם ישראל, ונמצא שהוא מת על קדושה ה' ויזכה בעולם הבא למדרגה הגבוהה ביותר

העשייה, למרות ההזדמנות הבלתי רגילה להיגאל גאולה עצמית. דרושה אמונה חזקה מאד וכוחות נפש אדירים כדי לעמוד בנסיון כזה.

כח ההבלגה של דוד המלך

דוד המלך הועמד גם הוא בנסיון דומה, מקביל כנראה לנסיון שנכשל בו שאול, והוא עמד בו בהצלחה. הוא גילה סבלנות רבה והתאפקות כאשר לא עשה דבר, ובתוקף אמונתו האיתנה צלח את הנסיון הקשה בגאון. כך מסופר בנביא (שמואל ב-ה כב-כד):

”ויספו עד פלשתים לעלות, ויטשו בעמק רפאים. וישאל דוד בה' ויאמר: לא תעלה. הסב אל אחריהם ובאת להם ממול בכאים [אילנות]. ויהי בשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים אז תחרץ, כי אז יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים”.

ומה אירע אז באותה מלחמה? מספרים רבותינו בילקוט שמעוני (רמז קמב):

”כיון שיצא [דוד] היו הפלשתים קרבים ובאים, וישראל רואים אותם שלא היו רחוקים מהם אלא ארבע אמות(!). אמרו לו ישראל: דוד! מה אתה עומדים? אמרו להם? מצווה אני מן האלוקים שלא לפשוט בהם יד עד שאראה ראשי האילנות מנענעים. אמרו לו: ואם אין פושטים את יד בהם אנו מתים. אמרו להם: מוטב נמות זכאים ולא נמות רשעים. אלא אני ואתם נתלה עינינו אל הקב”ה.”

”כיון שתלו עיניהם - נענעו האילנות ומיד פשטו יד, כמו שכתוב ”וישע דוד...”. אמר הקב”ה למלאכים: ראו מה בין דוד לשאול, שאול עומד ונשאל באורים ובתומים והפלשתים באים עליו והניח את האורים ואת התומים וברך ואמר לכהן: ”אסוף ידיך”.

מבחן הכניסה של נבוכדנצר

בתחילת ספר דניאל מסופר שנבוכדנצר מלך בבל אסף נערים בעלי חכמה וסגולות מיוחדות. מהם רצה לבחור את אלה אשר יעמדו בהיכל המלך וישרתוהו. אבל, נוסף לסגולות החכמה והכישרון, צריכים היו הנערים להיות בעלי כוח לעמוד לפני המלך. את הסגולה הזאת האחרונה פירשו חז”ל, בין השאר, כיכולת התאפקות מלצחוק: מי שאינו יכול בשום אופן להתאפק מלצחוק כאשר הוא רואה או שומע דבר מצחיק, אינו ראוי לעמוד לפני המלך.

כך נבחנו הנערים שמתוכם נבחרו המועטים הראויים לעמוד לפני המלך. בחיי החברה אנו עדים לעתים קרובות למעשים טובים של אנשים טובים ואנו מתרשמים מהם ולומדים ממעשיהם. והנה, דווקא מעשים של בלימה הדרושים כוחות נפש הרבה יותר חזקים מאלה הדרושים לסתם מעשה טוב, דווקא הם אינם נראים בדרך כלל. הרי אלה בדרך כלל ”מעשים” של אי-עשייה, אשר רק בעלי עין חדה יכולים להבחין בהם, ולעתים הם עלומים מעין כל חי, ורק האדם ואלוקיו היודע צפונות לבו, יודעים על כך.

קורה שראובן פוגע בשמעון, עוקץ אותו ומעליבו בנוכחות אחרים, ולעתים עולה במוחו של שמעון לומר איזשהו משפט חד כתער, שאם רק יוציא אותו מפיו, יפרצו כולם בצחוק על ראובן והלה יקבל את המגיע לו כדת וכדין. כמה כוחות נפש דרושים לשמעון כדי לשתוק ולא להוציא מלה מפיו? אף אחד לעולם לא ידע על ההתאפקות שלו. אף אחד לא יטפח לו על שכמו לאחר מעשה ואיש לא ייתן לו מחמאה כי זכה להיות מהנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משייבים. כה גדולה וחשובה היא בלימה כזו בעיני ה' בורא שמים וארץ, עד אשר העולם כולו עומד בזכותו של בעל כוח הבלימה הזה כנאמר: ”תולה ארץ על בלימה” - הארץ כולה תלויה היא ועומדת על זכותם של כאלה. ה', ורק הוא, יודע עליהם, על התאפקותם העל-אנושית ועל גדלות רוחם.

הפיזיות מהשטן

הבה ונראה: כיצד הביא השטן את ישראל לידי חטא העגל? הדברים מפורשים בדברי חז”ל, על הפסוק: ”וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר...” (שמות לב, א):

”בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל, לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: באו שש - ולא השגיחו עליו. מת - ולא השגיחו עליו. הראה להן דמות מיתנו. והיינו דקאמרי ליה [וזהו שאמר] לאהרן: כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לוי” (שבת פט ע”א, וברש”י שמות לב א).

מסביר הסבא מנובהרדוק בספרו ”מדרגת האדם”: זהו כוחו של השטן, להביא חושך ואפלה, ערפול המוחות, ולצייר דמיונות כוזבים, וברגע של רפיון החליטו החלטה פיזיה - וכבר עשו עגל.

אילו היו ישראל אומרים: אין מה למדה, נמתין עוד יום אחד ונראה - היו ניצולים מן החטא האיום.

[”הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן” (פסחים נ ע”א)], אבל כלל ישראל, רחמנא ליצלן, ילכו לאבדון. יתקיים בהם ”אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא”, אין להם תקוה.

האפשרות השנייה היתה, שיעשה להם את העגל, ואז מה יהיה אתו? - עתידו מחוסל, בעולם הזה ובעולם הבא. ו”ובאהרן התאנף ה' להשמידו” - זה כילוי בנים. (דברים ט, כ. וברש”י שם) - מתו שני בניו וזאת אחר שמושה רבנו התפלל עליו, אבל במקרה כזה לכלל ישראל תהיה תקוה, כי על עוון עבודה זרה ניתן לעשות תשובה.

אהרן הכהן העדיף את כל ישראל על פני עצמו! בוא העדיף לעשות את העגל ולאבד את הכל, ובלבד שלכלל ישראל תהיה תקומה.

היש לך מנהיג גדול יותר ממנו?! כיום מכירים אנו מנהיגים שמוסרים את כלל ישראל עבור עצמם.. כאן מתגלה לפנינו אהרן כמנהיג המוסר את עצמו על כלל ישראל.

(ומתוק האור)

”וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר...” (לב, א).

”בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם... הראה להן דמות מיתנו...” (שבת פט ע”א).

”...סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה...” (שמות לב, ח).
”...ביום שעשו את העגל, בו ביום ירד להם המן, ונטלו ממנו והקריבו ממנו לפני העגל... אמר רבי לוי: ישראל יושבין למטה וחורטין את העגל... והקב”ה למעלן חוקק לוחות ליתן להם דברות חיים” (תנחומא, תשא, יד).
על הגאון ”החכם צבי” מסופר שכאשר למד בבחורות בשיבה, התאכסן אצל בעל בית אמיד, אבי אביהם של בני משפחת רוטשילד. הימצאותו בבית זה גרמה קשיים לא מעטים, כיוון שבהיותו מתמיד עצום הגיע לפעמים אל הבית בשעת לילה מאוחרת. בני הבית לחצו על אביהם שיוציא את הבחור וישלחהו למקום אחר, אך הוא לא נענה להם. כך נמשך הדבר זמן רב, ובעל הבית עמד בנסיון ולא העז להוציא מילה אחת של טרוניא מפיו.

ויהי היום, וגם בעל הבית עצמו הגיע למצב שכבר לא היה מסוגל יותר לסבול את הקשיים. היה זה כאשר בדיוק באותו יום ניתקל בבעיות שונות בענייני מסחרו, ובלבדו הצטברו מלאי של תחושות-כעס ומרירות, וכל אלה הביאוהו לפלוט כמה מילים נגד הבחור, אמנם הוא לא אמר לו במפורש שייצא מביתו, אבל הנימה שהיתה בפיו גילתה על יחס שונה מעט ממה שהיה עד אותו היום.

מיד לאחר מכן הרגיש בעל הבית בדבר, והתחרט מאוד על כך, אף ניגש אל הבחור וביקש ממנו בדמעות מחילה, סליחה וכפרה.

והנה, לא עברה שעה קלה מאז פליטת הפה, הגיעו פרנסי הקהילה הסמוכה לבקש מהבחור שיכהן כאב”ד בעירם. ה”עסקה” נחתמה בו ביום, וכבר למחרת יצא ה”חכם צבי” מן הבית ועבר להתגורר בעיר ההיא.
בצאתו את הבית, פנה לרוטשילד ואמר לו כדברים האלה: ”אתמול, כאשר לא התגברת על עצמך, היה היום האחרון שהייתי צריך להישאר אצלכם. עוד בתחילת בואי אליכם, נגזר כך מן השמים שזה יהיה היום האחרון. אם היית מגלה אורך רוח עוד שעה קלה בלבד, ולא היית מתרעם על הקשיים שגרמתי לך על ידי לימוד התורה שלי - היית זוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. עכשיו שלא זכית לכך - בנים מופלגים בעשירות ובממון יהיו לך, אך בני תלמידי חכמים - לא יהיו לך”...

עם ישראל ממתין ל’אישור יציאה’ ממצרים

דוד המלך בספרו תהלים (במזמור קה) מתאר בקצרה את ענין ירידת ישראל למצרים ויציאתם ממנה. גם רוב עשרת המכות מנויות שם בהקפדה על סדרן. אך משום מה, חושך, שהיא המכה התשיעית, מספר עליה דוד המלך לפני כל המכות (שם פסוק כח): ”שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו”, ורק לאחר מכן הוא מספר על יתר המכות: דם צפרדע וכו'. מדוע, תמהים גדולי ישראל, הקדים מכה זו לשאר המכות? גם המחצית השנייה של הכתוב אינה ברורה, וגם לא מובן הקשר בינה לבין המכות.

מסבירים גדולי ישראל: עם ישראל יכלו בקלות לנצל באותה שעה את מכת החושך ולהסתלק מבית העבדים, ממצרים. אך הם היו סבלניים. הם התאפקו ולא עשו כלום, ולא ניצלו את ההזדמנות הנפלאה לצאת מכור הברזל של בית העבדים המצרי. הם ציפו לקבל הוראה מפורשת לכך, כפי שנאמר להם מראש.

יוצא אפוא, שהסבלנות וההמתנה של ’שב ואל תעשה’ שהיו מנת חלקם, הם שעמדו בראש הזכויות לגאולתם!

הפסוק הוקדם לא משום מכת החושך הנזכרת בו, אלא כדי לתאר את דרגתם הרוחנית של ישראל במצרים, שעמדו במבחן הסבלנות ואי

חז"ל דרשו על פסוק זה "אני ה' קודם החטא ואני ה' לאחר החטא. סיפור בעניין זה:

בבבל שנה ושנה בחג הפסח, היה הבעל קורא הוותיק עולה על הבימה, פורס את מגילת הקלף המהודרת, ופותח בקולו הערב בקריאת שיר השירים.

אנשים רבים, שזו אינה השנה הראשונה לתפילתם בבית כנסת זה, כבר ציפו לבאות, והפנו את עיניהם אל כותל המזרח, שם ישב הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל וכולו אומר התרגשות דקדושה. גבינו התקשתו בציפיה דרוכה, וכשהחזן סלסל בקולו "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי" דומה היה נפשו כבר אינה עומדת בהמתנה, ואכן בפסוק הבא "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים" חדל הבעל קורא מקריאתו, והתייפחותו החרישית של רבי חיים ברלין נשמעה בכל פינות בית הכנסת.

כך, בכל שנה היה המחזה חוזר על עצמו, בכל פעם שהגאון היה שומע את הפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים". איש מהמתפללים לא הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרב לפרש הדבר.

היתה זו עת רצון, סיפר הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, שניצל את שעת הכושר כדי לבקש מהרב ברלין לגלות לו מה טומנת בחובן אותן דמעות שליש.

מששמע הרב את השאלה, נקשרה דמעה קלה בזווית עינו, והוא החל לספר: היה זה במוסקבה בעת ששימשתי בקודש בעיר זו. יהדות היתה בבחינת בל יראה ובל ימצא, ומלבד זקנים אחדים לא שמר איש תורה ומצוות בפרהסיא.

יום אחד הזומנתי להתייצב בפני פקיד רוסי בכיר, אשר חקר אותי חקירת שתי וערב על מעשי, מי הם האנשים שנימולו על ידי ולמי אני מגיש שירותי דת. משראה שאיני פוצה פה ומסרב לספר לו דבר, קם, הילך סביב השולחן וניגש אלי. בטוח הייתי בליבי שהוא עומד להכותני או לחוקרני בגסות, אך להפתעתי התקרב אלי החוקר ואמר לי בלחשיה: "רואה אנוכי שהנך איש סוד. מחר בשעה 8:00 בבוקר בוא לביתי, שם יהיה בני התינוק. ודאי תדע מה לעשות עמו". או אז מסר לי את כתובת ביתו, ובספר פנים חמורות קרא לפקיד, והורה לו להנפיק עבורי הזמנה לחקירה נוספת בשבוע הבא.

למחרת עם בוקר הגעתי לכתובת שניתנה לי, כשבאמתחתי חבוייה סכין המילה.

במקום המתינה בחרדה אם הקצין, סבתו של התינוק, יהודיה זקנה וצדקנית, ומסרה לי את הרך העולל בידיים רועדות. לעינייה מלתי אותו בזריזות, ובצל הפחד ניקרה בליבי שאלה אחת: "מה ראה קצין כופר זה למול את בני?".

בשבוע שלאחר מכן הופעתי לחקירתי השניה. הקצין ערך חקירה צולבת למראית עין, ותוך כדי הפגישה אמר תודה לך, על שמלת את בני". מששמעתי את דבריו הרהבתי עוז ושאלתי: "הלא התנהגותך סותרת את היהדות הינך לוחם בכל דבר שבקדושה, ואת בנך אתה מל?".

הקצין לא היסס וענה לי בקצרה: "בילדותי, אבי היה לומד תורה בבית, כדי שאני, בנו, אראה אותו עוסק בתורה ואספוג את האווירה הקדושה של לימוד התורה.

משנולד בני הרהרתי רבות אם למולו. אולם, משצפה מולי דמות אבי העוסק בתורה, החלטתי כי לא אנעל את הדלת בפניו. אמנם אחנכו כפי שיטתי, אך רוצה אני למולו, כדי שאם יחליט לחזור לדרך של סבו לא תהא דרכו חסומה בפניו, ואף שהדבר כרוך בסכנה, החלטתי להסתכן מעט כאבי המנוח".

"חז"ל אומרים", הוסיף רבי חיים ברלין וסיפר לרבי אריה לוי הנרגש, "כי היונה אינה מתרחקת מן הקן, אלא עד למקום שממנו תוכל לחזור אליו. בכל פעם ששומע אני את הפסוק 'עיניך יונים' נזכר אני בכך שכנסת ישראל נמשלה ליונה.

גם אותו קצין ק.ג.ב. יש בו משהוא מעדינות אורחותיה של היונה ההומיה, ובנפשו פנימה כמה הוא אל אלוקיו, אף כי מעטה עב ומחוספס מכסה על רגשותיו ומאוייו הנסתרים. זהו יחודנו כעם, זוהי גדולתנו. בנקודת אור פנימית וחבויה זו מסתתרת מהות הנפש היהודית, שבסופו של דבר תחזור לכור מחצבתה, גם לאחר דורות, ועל אף יסורים וגלגולים רבים.

זכה אותו סב זקן, והתורה שלמד ליד בנו הפעוט, שהפך לימים לקצין ק.ג.ב. קשוח ומנוכר, ריככה את לב האבן ששכן בקרבו, שלא ירחיק את נכדו מקרב עם ישראל".

קשיית העורך

הסבא מסלבודקה זצ"ל עמד על נקודה מרעישוה. כשחטאו בעגל, "עלובה כלה שסורחת מחופתה" "סרו מהר מן הדרך אשר צייתם, עשו להם עגל

לא לחינם אמרו: "הפזיזות - מן השטן". המתניות מצילה מן החטא. כמאמר הכתוב: "ועוד מאט - ואין רשע". חכה רגע - ותיצל מן העבירה! על כך אמר שלמה המלך בחכמתו: "החכם עיניו בראשו, והכסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד).

ושאל החוזה מלובלין זצ"ל: הכסיל, בחושך הולך. ומה עושה החכם בחושך?

והתשובה: אינו הולך!

כשהמוח מעורפל בחושך ואפילה, לוקחים פסק זמן!

סרו מהר

ראיה נפלאה לדברים מביא בעל ה"נחלת אליעזר" מתיאור התורה את אופן ההיערכות של עם ישראל לקראת עבודת העגל: "וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקומו לצחק" (לב, ו).

רש"י מפרש: "וישכימו - השטן זירזם כדי שיחטאו".

הגורם לחטא היה, איפוא, החיפזון. החוטאים איבדו את סבלנותם ולא התגברו על הדחף לפעול במהירות ללא שיקול דעת: "סרו מהר מן הדרך" (פסוק ח), ונסחפו לחטוא ללא שהיות וללא מחשבה.

אהרן ראה את בהילותם וקוצר רוחם, ולכן הכריז: "חג לה' מחר". הוא קיווה שמשה יחזור בינתיים, ומלבד זאת רצה לעצור בעדם. הוא סבר כי ההמתנה ל'מחר' תיתן להם הזדמנות למחשבה נוספת ואולי תסייע להחלטה הנכונה. אך הם השכימו למחרת בזריזות, וחוסר הסבלנות והאיפוק לא נתנו להם מקום למחשבה.

זו היתה עצת משה רבינו במחלוקת קרח: "בקר, ויודע ה' את אשר לו" (במדבר טז, ה). נתכוון בזה איש האלוקים לתת להם זמן הלילה, להתבונן. ואלי יכירו כי לא טוב עושים, ויחזרו בתשובה (אור החיים, שם).

זו היתה התביעה בחטא המרגלים: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא" (שם יד, א), והביאו עליהם את אסונם. מה היה עליהם לעשות? - ללכת לישון...

שמענו, נחשוב, ואח"כ נגיב. לא לשמוע - ומיד לבכות...

פרק בהלכות סבלנות

על הציווי החוזר ונשנה של עשיית המשכן וכליו, קוראים אנו בפרשתנו (פרק לא). על הקשר שבין המשכן ועשיית העגל, עמדו חז"ל מהשם "משכן העדות" שניתן למשכן: "עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם" (רש"י, שמות לח, כא). ותמה הגאון רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל: מה הקשר בין חטא העגל למשכן? טמון כאן יסוד נורא.

בניית המשכן וכליו ארכה בסך הכל שלושה חודשים. מלאכה שעל פי הטבע אמורה להמשך כמה שנים, הסתיימה במהירות שיא, והכל נעשה בדיוק כאשר ציווה ה' - לא בערך.

בני ישראל, אנשים ונשים, עבדו ללא ליאות וללא הפוגה ביום ובלילה. היו שם גילויי התלהבות מופלאים. מדוע? לפי שרצו להוריד שכינה. וכיון שכל כך רצו, הקב"ה עזר להם והבנייה נמשכה שלושה חודשים בלבד.

בניית המשכן הייתה בבחינת "ארון נושא את נושאי". הכל היה נס גלוי, יד ה'. אשה הכניסה את המחט והחוט בתחילת השורה, והנה כעבור רגע היא רואה את החוט יוצא בסופו והכל תפור. אדם דפק על המנורה והנה הסתדר הציור שעליה.

סוף סוף, לאחר מאמצים כבירים, בחודש כסליו סיימו לבנות את המשכן, ואז, למרבה הפלא, מצווה הקב"ה את משה לקפל את המשכן ולהניח אותו במחסני החירום עד שיקבל ציווי אלוקי להקים אותו. ומני אז, כל יום פונים בני ישראל אל משה ושואלים אותו מתי כבר נזכה שיקום המשכן, והוא עונה להם: המתינו בסבלנות, עוד לא הגיע הזמן... כך המתינו בקוצר רוח שלושה חודשים עד ראש חודש ניסן, שבו הגיע בשעה טובה הציווי להקים את המשכן.

נשאלת השאלה: אם סיימו לבנות את המשכן בחודש כסליו, מדוע הקימו אותו רק בר"ח ניסן? לשם מה נתן להם הקב"ה להמתין שלושה חודשים, מתוך לחץ וחרדה?

אלא, רצה הקב"ה לתקן בזה פגם נוסף בבני ישראל שהתגלה בחטא העגל. יסודו של חטא העגל נעוץ היה בחוסר סבלנות - "ויירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר". כשסיימו את בנין המשכן והגיעה עת הקמתו, אמר הקב"ה: עתה תמתינו לא שש שעות, לא חצי יום, אלא מאה ועשרים יום! רק אז תזכו להשראת השכינה בקרבכם. ללמדם פרק בהלכות סבלנות... ("נתיבי אור" גלות וגאולה, להרה"ג ר' נסים יגן זצ"ל).

ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' וגו' (לד, ו)

מסכה, וישתחוו לו, ויזבחו לו, ויאמרו אלה אלקיך אשר העלוך מארץ מצרים" (שמים לב, ח), נורא -

מדוע ביקש ה' להשמידם? לא בעוון העגל, לא בפשע העבודה הזרה, אלא מה: "ויאמר ה' אל משה, ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא, ועתה הניחה לו ויחר אפי בהם ואכלם" (שמות לב, ט-י)!

על מה, על קשיות העורף!

המעשה עצמו, ככל שנורא הוא, מעשה בודד הוא. הנורא ההיא המידה המושרשת. ומה היא? כתב הספורנו: "והנה עם קשה ערף הוא", גיד ברזל ערפם ולא יפנו לשמוע דברי שום מורה צדק, באופן שאין תקוה שישבו בתשובה. ואם אין תקוה שישבו, אין להם תקנה: "הניחה לי, ויחר אפי בהם, ואכלם!"

ובהמשך: "ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר, למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים" (שמות לב, יא). ואמרו במדרש (שמות רבה מג, ז): מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים, אלא אמר משה: רבון העולם, מהיכן הוצאת אותם, ממצרים שהיו כולם עבודי תלאים. ולמדו מהם בניך, ואף הם עשו העגל. לפיכך אמר: "אשר הוצאת מארץ מצרים", דע מהיכן הוצאת אותם -

והראב"ע (שמות לב, ט) הזכיר, שבמצרים היו ישראל עובדי עבודה זרה, ככתוב: "ואמר אלהים איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו. וימרו בי ולא אבו לשמע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים" (יחזקאל כ, ז-ח).

נזכיר, שכעבור תשע מכות, על סף הגאולה, עוד הוצרכו לומר להם: "משכו ידיהם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן של מצוה" (רש"י שמות יב, ו!) ועל כגון זה נקונו: אוי להם, שנעשה סגורם קטגורם!

אמת, במצרים שקעו במ"ט שערי טומאה, והקדוש ברוך הוא העיד בהם שלא עבדו עבודה זרה אלא מתוך שעבוד וטרור הדעת, בשוגג ובאונס (ילקוט שמעוני שמות יד), ולמדו מהמצרים, וזו המלצת זכות -

ובאונס (ילקוט שמעוני שמות יד), ולמדו מהמצרים, וזו המלצת זכות - אבל אי היכולת להתנתק, קשיות העורף, היא המעוררת הקפדה! אי היכולת לומר: "מה שעבר עבר, מכאן ולהלאה נתחיל מחדש" (ויקרא רבה ל, ז)!

ואם אמרו (סנהדרין קב ע"א) שאין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה מעונש חטא העגל, שנאמר: "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות לב, לד), ובידענו שאין הקדוש ברוך הוא פוקד עון אבות על בנים אלא כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז ע"ב), הרי שמקנת גם בנו מדה זו של קשיות עורף, אי יכולת לשפר דרך גם כשיודיעם שדרכנו שגויה!

בספר "דברי שמואל" מסופר על בעל חיים ידוע, הבונה. בונה הוא סכרים בנהרות, וחי בנבכיהם. חמרי הגלם, זרדים וענפים שהוא מקושש בחורשות שעל גדות הנהרות. פרותו של הבונה יקרה והציידים חומרים אותה. אך כיצד יוכלו לצודו, והוא מסתתר במחילותיו. התחקו אחר אורחותיו, ומצאו עצה. מפעם לפעם מגיח הוא אל הגדה לקטום ענפים נוספים, לחזק בדקי הסכר ולעבודתו. מה עושים הציידים, סורקים את סביבות הסכר, מחפשים בקרקע הלחה עקבות רגליו. אם מצאו שהלך לחורשה חורפים וטומנים מלכודת בתנאי צעדי. מסתמכים על טבעו של הבונה לחזור באותו מסלול, כדי שלא לטעות. מציבים את המלכודת וממשיכים בדרכם, למצוא עקבות נוספים ולטמון עוד מלכודות.

הבונה אסף את הזרדים, ושב עמם אל הסכר. פוסע על עקבות צעדי, ולפתע סומר שערור: מלכודת! יודע הוא מה היא, ומה פעולתה, בוכה, ונכנס לתוכה...

שאלו כל חולה סוכרת המושיט ידו לעוגה, בוכה, ובולס.

שאלו כל בן ישיבה שהחליט שבסדר הזה ילמד ברציפות, ופותח בשיחה, שמחר יקום לתפילה.

ואספר - סבלתי מכאב גב, לא עליכם. המליצו על רופא מומחה בפתח תקוה. נסעתי, והתפתחה שיחה. סיפר שאת התמחותו עשה אצל מומחה נודע ביוהנסבורג, בדרום אפריקה. רופא דגול, גוי, חובב תנ"ך. כשגמלה בו החלטה לעלות לארץ ישראל, בא להפרד ממורו. שמח הלה לשמוח על החלטתו: "זה רעיון טוב. ארץ היהודים - זה המקום! שם תהיה לך פרנסה בשפע!"

גם הוא חשב שהרעיון טוב, אבל מדוע סבור הפרופסור שבארץ הקודש מובטחת לו פרנסה בשפע?

"אה", הסביר הפרופסור, "משום שבתנ"ך כתוב שהיהודים הם קשי עורף. פרושו של דבר שהצואר שלהם תפוס, והם יעמדו בתור כדי לשחרר אותו!"

הוא סיפר לי זאת, וחייך: השגה של גוי במושג "קשיות עורף".

נענית ואמרת: "אותי זה לא מצחיק, הטעות שלו היתה אחת: את הצואר התפוס שלנו לא אחרים ישחררו. זה תלוי רק בנו עצמנו..."

(הגדת)

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממוחצית השקל (ל, טו)

ידוע מה שפירשו המפרשים, שהעשיר לא ירבה בממונו כ"כ למצוה עד שלא ישאר לזולתו להשתתף בה, והדל לא ימעיט בטענה שאין לו, כי המצוה צריכה להתחלק בין כולם, כדי שיוזכו בה הכלל - ולא רק הפרט, ולכן כל אחד ואחד צריך להשתתף בה כפי יכולתו.

ואם חלילה העשיר חוטף לעצמו את כל המצוה ואינו מניח מקום לזולתו להתגדר בו - אזי טורפין לו את מצוותיו על פניו, וכמו שנראה במעשה שהיה עם רבינו ר' יהונתן איבשיץ זצ"ל.

בעת נישואיו של ר' יהונתן, הבטיח לו חותנו - שהיה נגיד - נדוניא של שלושת אלפי זהובים, כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה ללא מפריעים. כך ישב לו ר' יהונתן על התורה ועל העבודה יומם ולילה עם החברותא שלו, בקדושה ובטהרה.

אכן כידוע, בעת שהקדושה מתפשטת - הטומאה אינה סובלת, ותיכף היא באה ללחום כנגדה, וגם כאן: קדושתו וטהרתו של ר' יהונתן אשר השפיעו על כל סביבתו הפריעו לכח הטומאה, ונסתובב העניין שהחליטו להקים "בית תפלה" בדוקא על יד בית מדרשו של ר' יהונתן.

החלטה זו כמובן הרעישה את ליבות כל המתפללים והלומדים שם בביהמ"ד, אולם היה אחד שלא היה יכול להתאפק. היה זה החברותא של ר' יהונתן, אשר ראה עד כמה מפריע הדבר לר' יהונתן, ולפיכך לבש קנות, קם - ועשה מעשה: בחצות הלילה, בחסות העלטה - עלה לגג "בית התפלה", וניתן את הצלם שניצב שם.

אך דא עקא - הגויים ידעו שחמתם של היהודים עלתה למעלה ראש, והבינו שבמוקדם או במאוחר יקום אי מי ויעשה מעשה, ואשר לכן החביאו שומרים ב"בית התפלה", וכאשר עלה החברותא של ר' יהונתן אל הגג וניתן את הצלם - מיד נתפס בידי השומרים - ונעלם.

כמובן שכל הקהילה היהודית החלה מיד לחפש אחריו, אך הם העלו חרס בידם, ולא מצאו אפילו רצה חוט שיוכל ללמד היכן הוא הוחבא.

כך נמשכו החיפושים, עד שבאחד הימים בא שומר "בית התפלה" לאחד מפרנסי הקהל וסיפר לו דברים כהווייתם, איך שתפסו את אותו יהודי בעת שעלה אל הגג ושבר את הצלם, ואף סיים ואמר שכבר נשפט הוא על ידי הכמורה - ונידון לשריפה.

השומע הוסיף וסיפר, שהיהודי נמצא במקום סתר בתוך "בית התפלה", וכי הוא יודע היכן הוא, ולפיכך הצעה בפיו: הוא מסכים להבריחו ממקום מסתורו אל החופש - אך תמורת זאת הוא דורש שלושת אלפי זהובים, אפילו לא זהוב אחד פחות!!!

אנשי הקהילה ששמעו את הסכום - נרתעו מעט, אבל מה לא עושים כדי לפדות יהודי מבין הגויים? ובפרט שמדובר בת"ח, וידוע שנגמר דינו לשריפה!! מיד יצאו היהודים לאסוף תרומות בכדי לשחררו.

כשהגיעה השמועה לרבי יהונתן - חשש פן יועבר חבירו ממקומו קודם שיאסף הסכום הגדול, או שיוציאו אותו להורג בינתיים, ולפיכך נכנס אל ביתו,

לקח את כל הנדוניא שהיתה לו בסכום של שלושת אלפי זהובים, הלך לשומר ומסר לו את הכסף - ואכן השומר הבריח את היהודי למקום מבטחים.

מכיון שהדבר נעשה בחשאי גדולה - לא ידע איש מהנעשה, המתרימים המשיכו במלאכתם, אך כאשר באו אל ר' יהונתן לתת בידו את סכום הכסף שהצליחו לאסוף - אמר להם ר' יהונתן: כבר אין צורך, אני בעצמי נתתי את כל הכס, השבוי כבר נפדה ושוחרר, ואין צורך בכסף שנאסף.

מששמעו הגבאים שר' יהונתן נתן את כל הסכום, טענו כלפיו שיקח לכה"פ את מה שהם כבר אספו עד עתה, אעפ"י שאין זה אלא חלק קטן מהסכום, באמרו: "גם אנו - בני הקהילה - חפצים לקחת חלק במצוה הגדולה של פדיון שבויים!!". אך ר' יהונתן השיב שהוא כבר נתן מה שנתן, ואין הוא רוצה לקחת ממון אחרים.

הגבאים יצאו את ביתו בעצב על כך שלא זכו הם והתורמים להשתתף במצוה רבה זו של פדיון שבויים, ובפרט כאשר היה מדובר בשבוי ת"ח גדול כזה, אך אם הרב פסק כפי שפסק - מה הם יכולים לעשות?

עבר זמן מה, ור' יהונתן מתחיל לחשוב מה יקרה כאשר אשתו תגלה שהוא נתן את כל הנדוניא למצוות פדיון שבויים... הלא ודאי תקצוף היא עד מאד, והוא לא יוכל לרצותה, שכן אין מרצים לאדם בשעת כעס!!

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז)

בעל ה"ערוך לנר" בספרו "מלוא העומר", מספר דבר שאינו ידוע כלל לרבים. השנים שבהן חל יום א' דראש השנה בשבת, היו השנים הטובות ביותר של עם ישראל, שנים שבהן הכירו מלכי האומות בכוחו ובסגולתו של עם סגולה ולא הצרו לו במאומה.

ומאידך, ממשיך ה"מלוא העומר", השנים שבהן חל יום א' דראש השנה בשבת, היו השנים הקשות ביותר של עם ישראל. בשנים אלו אירעו חורבנות בתי המקדש, והתרחשו צרות ופוגרומים נוראיים.

הכיצד - ?

איך אפשר להסביר את פשר התופעה הפילאית הזו, כאשר דווקא כשחל יום ראשון של ראש השנה בשבת נטו אירועי השנה לכאן או לכאן, או שהיו אלה המאורעות הטובים ביותר או הקשים ביותר?

תירוצו של בעל 'מלוא העומר' צריך לזעזע ולהחריד את לבו של כל מי שדם יהודי זורם בעורקיו.

וכך הוא מתרץ: כאשר חל יום ראשון של ראש השנה בשבת, השבת היא 'מאן דאמר' ואז היא באה לפני הקב"ה בדברי סניגוריה על עם ישראל ומשתדלת להמתיק את דינם.

יש שנה שהקב"ה מאזין לדברי הסניגוריה הללו, וגוזר את הדין לטובה, ויש שנה שהוא אינו מוכן לשמוע לדבריה של שבת קודש. את דבריו מסביר ה'מלוא העומר' על פי משל.

אחד משריו החשובים של המלך הואשם בעבירה חמורה ויצא דינו למוות. לא עזרו כל ההשתדלויות של מקורביו שניסו לדבר על לב המלך כדי שיחון אותו.

המלך סירב לשמוע.

והנה, אשתו של השר היתה התופרת של בגדי המלך ובגין זה היו לה קשרים רבים בחצר המלכות. משראתה בצרת בעלה, הבטיחה לו שתמליץ עליו טוב בפני המלך עד שיחון אותו ממוות לחיים. וכך עשתה.

הלכה לארמון המלוכה והתחננה לפני המלך תוך שהיא מזכירה גם את עובדת היותה תופרת הבגדים המלוכתיים "ואם בעלי יומת על ידך, גם אני לא אוכל יותר לשרת אותך, אדוני המלך", אמרה. והנה ראה זה פלא.

מה שלא הצליחו לעשות השרים וכל יתר המקורבים, הצליחה אשה זו לעשות ברוב חכמתה, והמלך חנן את בעלה.

והיה מקרה דומה, ממשיך ה'ערוך לנר' במשלו, של שר נוסף שחטא למלך ויצא גזר דינו למוות, וגם לאשתו היו תפקידים חשובים בחצר המלכות והבטיחה לו להשתדל אצל המלך.

הלכה האשה אל המלך הזכירה הכל כדברי הנ"ל, אך ראה זה פלא. דברי האשה השנייה לא התקבלו. התעניינו השרים בסיבת העניין ומה עלתה לו ככה, שהרי בוודאי לא היה זה דין שרירותי, כראות עיני המלך. סיבה היתה לו מדוע קיבל את טענותיה של זו וסתר את דבריה של זו.

מסביר הערוך לנר: נכון שגם דבריה של האשה השניה נאמרו בטוב טעם והיו אמורים להתקבל על ליבו של המלך, אבל הבעיה היתה שעל פניה ניראו סימני חבלה, כתוצאה ממכות שהיכה אותה בעלה הרשע.

אמר לה המלך: בודאי שאני רוצה שתמשיכי לעבוד בחצר המלוכה, ודווקא בשל כך אוציא להורג את בעלך כדי שגם את תישארי בריאה ושלימה..."

וזו גם התשובה למה ששאלנו בתחילת הדברים, מדוע השנים שחל בהן יום ראשון של ראש השנה בשבת היו מהן שנים טובות ביותר והיו מהן שנים רעות ביותר.

באותן שנים שעם ישראל שמר על השבת כדבעי, האזין הקב"ה לדברי הסניגוריה של השבת, ופדה את עמו מכל צרה ומצוקה, אולם בשנים שבהן היתה השבת מחוללת ובזויה, פנה ה' אל השבת ואמר לה: בתי, דווקא בגלל שאני אוהב אותך ורוצה בטובתך, אאבד את בני מן העולם, כיון שרק כך אוכל להביאם לידי שמירת השבת..."

וזו תוכחת מגולה לכל מקדשי שביעי שישתדלו לשמור על שבתם בקדושה רבת, ולא יעלו על שלחנם בשבת דברי הבל ושטות, אלא ישמיעו באזני בני הבית רק דברי תורה, מוסר וחיוזוק, ואז יתקבלו בשמים דברי הסניגוריה של שבת קודש על עם ישראל.

עוד סיפר הגאון ר' שמחה קפלן זצ"ל (רב ואב"ד צפת) זמן קצר לפני פטירתו סיפור מדהים ששמע בימי בחירתו בהיותו בחור בישיבת מיר בחו"ל, וכך סיפר:

היה זה בימי בחורותי בישיבת מיר. את לילותי העברתי בבית של אחת המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים. ביום שישי אחד, שמעתי את בעלת הבית שואלת את בעלה האם הוא מתכוון לצאת לשוק בעיירה הסמוכה. כשהשיב בחיוב, פתחה האשה ואמרה בקול רועד:

מה עשה? עמד והחליט שישע מביתו לכמה ימים, כדי שעד שיחזור - מן הסתם תגלה אשתו את חסרון הכסף, וכבר תספיק להירגע, ואז - כשישוב - יוכל לרצותה ולהסביר לה את חשיבותה של מצות פדיון שבויים, ואת הסיבות שמחמתן החליט לתת את כל הסכום ולא להמתין עד שיאספו התרומות מכל בני העיר.

בינתיים התגלה דבר הבריחה, הכמרים גילו שהנידון למוות נמלט, עד מהרה הגיעו למסקנה שבודאי ידו של השומר במעל והוא זה שהבריח את היהודי אל מחוץ לכלאו, וברוב זעמם החליטו אנשי הכמורה לעשות לשומר את מה שזממו לעשות ליהודי.

השומר, שהבין שטבעת החנק הולכת ומתהדקת סביב צוארו - החליט שעליו למהר ולברוח מהר ככל האפשר, אך מכיון שהיה שומר וותיק בכנסייה במשך עשרות שנים, והספיק במרוצת הזמן לגנוב הרבה כסף ויהלומים מרכוש "בית התיפלה" - לא ידע מה יעשה עתה בכל רכושו הרב... הרי לא יכול לסחוב עמו את כל רכושו...

בצר לו הלך ולקח את כל רכושו, כסף זהב ויהלומים - ושלושת אלפי הזהובים שקיבל זה עתה בכלל, הכניסו לחבית אחת, נכנס לביתו של ר' יהונתן, ושאל את אשתו: איפה האישה?

האשה ענתה שהוא לא יהיה בבית כמה ימים, ולכן בליט ברירה, מכיון שפחד השומר להשתהות אף לרגע - עמד וסיפר לה כל מה שקרה, ושעליו למהר עתה ולהימלט על נפשו, ואמר: "איני מוכן בשום אופן להשאיר את רכושי זה לכמרים שרוצים להרוג אותי!! לא ולא!! לא אשאיר להם מאומה מכל זה!!"

וכאן התחיל הוא להרעיף שבחים על ראשו של ר' יהונתן, והמשיך: "גיליתי יהודי אציל כזה - המוכן לתת מכספו שלושת אלפי זהובים בשביל להציל את חבירו!! אני בטוח שהוא אדם ישר ונאמן, ולפיכך: דבר ראשון - אני מחזיר לכם במתנה את שלושת אלפי הזהובים שנתן לי בעלך, ומלבד זאת - אני מפקיד בידכם את כל שאר רכושי שנמצא בחבית הזו, והיה אם אחזור בשלום - בודאי יחזיר לי בעלך הצדיק את כל הסכום, ואם לא - אזי מעדיף אני שיישאר כל הכסף אצל אדם כמותו, אשר לבטח יידע לעשות בכסף דברים טובים!!"

כך קרה שהאוצר הגדול נותר בביתו של ר' יהונתן, ואילו שומר "בית התיפלה" יצא לדרכו, וברח הרחק מהכנסייה. אכן לאחר זמן מה הגיעה השמועה שהכמרים שלחו אחריו שליחים להשיגו, אלה רדפו אחריו ותפסוהו, ותיכף ומיד הטביעוהו בנהר.

עתה כבר ממילא ידעה אשתו של ר' יהונתן את כל סיפור המעשה, והבינה שהקב"ה שילם להם על המעשה הטוב והנאצל שעשה בעלה הגדול, באשר לא זו בלבד שכספם הושב להם - אלא אף זכו לעושר שהוא עשרות מונים רב יותר ממה שהיה להם קודם.

היא כמוהן התמלאה ששון ושמחה, וחכתה בצפייה דרוכה שר' יהונתן - אשר לא ידע מאומה מהנעשה - יחזור, בכדי שתוכל לבשרו את הבשורה הגדולה.

בינתיים ר' יהונתן יצא לדרכו חזרה אל ביתו, ומשהגיע סמוך לביתו הוגיע את מחשבתו: מה יאמר לאשתו? כיצד יגלה ויספר לה מה קרה עם שלושת אלפי הזהובים? וכך כשהוא הולך תפוס במחשבותיו - יוצאת אשתו לקראתו, שמחה וצוהלת, וקוראת לעומתו: "אני כבר יודעת הכל! הקב"ה כבר גמל לנו בכפל כפלים!", כך עמדה וספרה לו את כל הסיפור, כשהיא בטוחה שבודאי ישמח גם הוא על הטובה שבאה להם מן השמים.

אבל לא כך היה. מששמע ר' יהונתן את דבריה - פרץ בבכי אזה!! הוא בוכה ומילל - והאשה עומדת ותמהה: "למה זה תבכה? הלא הרבש"ע כבר שילם לנו שכר גדול עבור המצוה!!"

ענה לה ר' יהונתן ואמר: "דוקא מפני כך אני בוכה!! מכך שרואה אני שמייהרו לשלם לנו על המצוה - מבין אני שמשליכים לי את המצוה בפנים!! אילו היו מרוצים בשמים ממצוה זו - היו מניחים לי אותה לעולם הבא, שכן ידוע שאין מתן שכרן של מצוות בעולם הזה!! רק מצוה שאינה נרצית משתלמת בעוה"ז, כביכול אומרים לו לאדם: קח לך!!"

רבי יהונתן עמד ובכה ללא הפוגה בלא שהיה מסוגל להירגע, עד שהחליט לצום שלושה ימים רצופים - ואחרי כן לעשות שאלת חלום, ולבקש לדעת על מה ולמה לא רוצים את המצוה שלו.

ואכן כך עשה, ומן השמים השיבו לו: "אמנם כן, צדקת בבכיך, לא חפצו בשמים במצוותך! והכל מפני שלא זיכית גם את הגבאים ואת שאר הציבור, ולא איפשרת להם ליטול חלק במצוה הזו!! רצית את כל המצוה לבד - בבקשה, קח לך!!!"

הנה כל בעל נפש יבין וירגיש כי הסיפור הזה הוא נורא, להתבונן עד כמה צריך האדם להיזהר ולדעת שהמצוה אינה רק שלו, אלא צריך הוא לשתף את כל מי שיכול, ורק בכך תהיה זכותו שלמה ונרצית!!

המדרש ואומר - אמרו לו הקדוש ברוך הוא: לא אמרתי לך, לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, שהן עשו את העגל. אבל עמי לא עשו, שנאמר: ישראל לא ידע, עמי לא התבונן (ישעיה א, ג).

בא האור החיים הקדוש ושואל שאלה עצומה - אם את הכל עשו 'הערב רב', אז מה אתה רוצה מעם ישראל ?
עד היום עם ישראל סובל מחטא העגל, הם לא עשו שום דבר... את הכל עשו 'הערב רב', ארבע מקומות חוזר על זה רש"י, אז מה אתה רוצה מעם ישראל ???

אומר האור החיים הקדוש - בגלל שלא מיחו בהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו.

ידוע לכולם ... כתוב בכמה וכמה מקומות...

אומרת הגמרא (מסכת שבת נו, ב) - {מלכים א יא-ו} ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.

פרתו של ר' אליעזר, היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה, פרתו של ר' אליעזר !!

היתה של שכנתו והוא פשוט לא מחה בה, לכן מעלה עליו הכתוב כאילו היא שלו.

אומר האור החיים הקדוש - ארבע פעמים היה להם למחות. פעם ראשונה כשעשו את העגל. פעם שניה כשהקימו את המזבח. בפעם השלישית, שהקריבו על זה קרבנות, ובפעם הרביעית שה-'ערב רב' אמרו לו אלה אלהיך ישראל אשר העלון מארץ מצרים ... עם ישראל היו צריכים להגיד "שקר וכזב!" ... אבל אף אחד לא אמר כלום.

אומר האור החיים הקדוש - כיון שלא מיחו, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו את העגל. עד כאן דבריו הנפלאים של האור החיים הקדוש.

אם ככה רבותי, נוכל בס"ד להתחיל:

כמה אנשים היו הערב רב ?

רבותי, אני מקריא את הפסוק בפרשת בא {יב, לח} וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד.

שואלים חז"ל - כמה ערב רב ?

כתוב וגם ערב רב ... היו מעורבים והיו הרבה, כמה?

נאמר במכילתא {פרשת בא, פרשה יד} - וגם ערב רב: מאה ועשרים ריבוא דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר: מאתים וארבעים ריבוא, ר' נתן אומר: מאתים וששים ריבוא וצאן ובקר.

אני לא מצאתי, אם הכוונה היא, רק לגברים... או אם הכוונה היא, לגברים ולנשים...

אם אני חושב נכון, שהתורה מציינת את הגברים מבני עשרים עד שישים, אז המקבילה של זה, זה המספר בערב רב.

כשהגיעו לאהרון הכהן, אומר התנחומא, באו ארבעים אלף ואמרו לו "בקשה, תעשה עגל".

עפ"י שיטתו של ר' נתן, הם מייצגים שלוש מיליון ושש מאות ערב רב, שבאו עם עם ישראל... תציב שלוש מיליון ושש מאות מערב רב... מול שש-מאות אלף גברים, שבאים לאהרון הכהן ואומרים לו "אדוני, בקשה, תעשה עגל"... רבעים אלף, שמתוכם מייצגים שלוש מיליון ושש מאות ערב רב, שעלו ממצרים.

רבותי, למה קוראים להם 'ערב רב', מה זה המילה הזאת ? זה מצרים? אם זה מצרים, תגיד "וגם מצרים עלו איתם".

אומר רש"י {נחמיה} - תערוכת עכו"ם... מה שנקרא בשפה שלנו "מעורב ירושלמי".

היו כל מיני סוגים, איזה סוגים?

רש"י לא כותב.

אבל הזוהר הקדוש כותב {קצ"א, א} - מאן ערב רב. וכי לודים וכושים וכפתורים ותוגרמים הו, דקראן לון ערב רב.

כותב האבן עזרא {פרשת בא} - מאנשי מצרים שהתערבו עמהם. כולם מצריים, הם התערבו בתוך בני ישראל, לכן זה נקרא ערב רב.

רבותי, אני רוצה ללכת לזוהר הקדוש, בפרשת השבוע... הוא כותב דבר נורא ואיום, פשט חדש בכל נושא הערב רב וממילא נבין, בע"ה, כמה וכמה דברים, שאנו עושים בכל יום... נבין עפ"י זה, את ההפטרה שלנו... ובע"ה, נוכל להתחבר ולחבר את פורים, ביחד עם העגל וביחד עם יוסף, ותיראה כמה הדברים נפלאים...

הזוהר הקדוש בפרשת השבוע בא ואומר - דע לך, כל הערב רב, כולם זה המכשפים, החרטומים והקסמים, שהיו אצל פרעה.

כל הערב רב, שעלו ממצרים, כולם מקבוצת המכשפים שהסתובבו מסביב לפרעה.

"השתדל לשוב הביתה בזמן, אל תאחר את כניסת השבת. סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה כי בנפשנו הדבר".

והנה, בהגיע עת חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה וצפתה מבעד לחלון האם בעלה ניראה באופק. "היא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתיה לפשר הפחד האופף אותה. "הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להכנס לחדרה כה גדולה? הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש?"

דבריי לא הרגיעו את האשה, ובמקום להשיב סיפרה לי, מכלי ראשון, את שעבר עליה לפני כמה שנים.

לכני הזוג לא היו ילדים זמן רב. בנסי-נסים נולד להם בגיל מבוגר בן יחיד. והנה לפתע חלה הבן-יקיר, והיה שרוי בסכנה עצומה. שיחרה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים ועד לווינה הגיעה שם ישבו כידוע גדולי הפרופסורים בעולם כולו אך גם הם לא מצאו מזור לחליו של הילד. ולא די שלא ריפאוהו, עוד הודיעו לאמא הדוויה באופן חד-משמעי: ימיו של הילד ספורים.

שבורה ורצוצה הילכה האם ברחובות ווינה. כשהתכוננה כבר לשוב לביתה שבמיר, ניגש אליה יהודי מתושבי המקום ואמר לה: "בדרךך למיר את עוברת דרך העיירה ראדין. היכנסי אל החפץ חיים והשיחי בפניו את דאגתך. אולי הוא, ברוב קדושתו, ימצא מרפא למחלתו של בנך."

במר נפשה סרה האשה לביתו של החפץ חיים שהיה כבר זקן מופלג וכמעט שלא קיבל קהל. בתחילה סירבו בני הבית להכניסה אך לאחר שבכתה ומיררה ברוב יגונה, הכניסוה לחדרו של קדוש ישראל.

"מה כבר יכולני להושיע לך", אמר החפץ חיים. כשהייתי צעיר יותר, היה לי כח לצום על חולי עמך בית ישראל. היום - כבר אין ביכולתי לעשות זאת. "והאשה אינה מרפה. היא מגבירה את בכייה, ואחד מבני הבית שידע על מצבה הקשה לחש באזני החפץ חיים שהמדובר בבן יחיד והצער הוא איום ונורא.

לפתע התרומם החפץ חיים ממקום מושבו, ואמר לאם הממררת בבכי: "אם תקבלי עליך שתי קבלות שאפרט להלן, מבטיחני שבנך יירפא בעזרת השם ממחלתו. האשה נתעוררה לחיים. "אקיים כל מה שיושת עלי", הבטיחה.

בסתר ליבה היתה כבר מוכנה לצום שנתיים ימים, העיקר שתזכה לראות ברפואתו של בנה. אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממנה צומות, לא מטיל עליה מגבלות קשות. שני דברים בפיו:

- קבלי על עצמך להניח את מפת השבת עם הפמוטות על השלחן כבר בשעת חצות של יום ששי.

- כשמגיעה שעת הדלקת הנרות לא יעשו בבית שום מלאכה, דהיינו לא מזמן שהאשה הדליקה את הנרות, אלא מהשעה הקבועה בהלכה להדלקת נרות שבת.

כמובן שהאשה קיבלה על עצמה ללא אומר ודברים את שתי הקבלות הללו והבטיחה לקיימן ככתבן וכלשונו. והנה, פלא פלאים, כבר בשובה לביתה חל שיפור ניכר במצבו של הילד החולה ובתוך זמן קצר מאד קם לגמרי ממיטת חליו.

הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם.

כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בישיבת מיר. זו היתה הסיבה שהאשה האיצה בבעלה לכל יאחר וגם הסיבה שעמדה בפתח הבית וציפתה לו בשעה כה מוקדמת.

אינספור מאמרים נכתבו כבר בענין שמירת השבת והחובה המוטלת על כל בעל בית לדאוג לסיים את כל המלאכות בביתו זמן מה לפני כניסת השבת כדי לא להכנס לחילה לספק- ספיקא של חילול שבת.

והנה, לא פעם נשמעות טענות כמו "למה בדיוק עכשיו נשבר הברז" או "למה דווקא לפני כניסת השבת החליט הילד להפיל את הבקבוק ולשברו לרסיסים ולהפוך את כל הבית..."?

צריך לזכור שיש יצר הרע מיוחד הפועל דווקא ברגעים קדושים אלה ומשתדל בכל יכלתו להחטיא את ה"עולם", על ידי שהוא מעמיס עליהם עבודות של הרגע האחרון. כאן הוא דואג לשבור את הברז, לקלקל את מכונת הכביסה ואולי גם את מערכת התאורה, ושם הוא דואג להכניס מקלות בגלגלים. - ברגעים אלה, פותח היצה"ר את המשרד הראשי שלו. דווקא אז הוא מפעיל את כל פקידיו.

אלה הרגעים של היצר הרע, בהם הוא מפעיל את כל כוחו, ועלינו להתחכם נגדו ולהיות ערוכים למלחמה זו. לדעת שאם הוא מפעיל שרירים, הרי שגם לנו ניתנו מלעילא כוחות מתאימים כדי שיהא סיפק בידינו להשתלט ולהתגבר עליו.

(טובך יביעה)

חז"ל אומרים - מצרים היתה מלאה בכישופים ... כשמשוה רבינו זרק את המטה ונהפך לנחש, צחקו עליו ואמרו לו "אצלנו הילדים לומדים לעשות סוג של כשפים כאלה" ... התחילו ללעוג לו. הביאו כולם מקלות, נעשו כולם נחשים... עד שהמטה של משה לא בלע את המטות שלהם, הם לא נרגעו... כישופים, זה המרכז של מצרים... כל הבתי ספר של החרטומים יצאו עם ישראל.

שואל הזוהר - מה קרה? אין עבודה במצרים!?

אומר הזוהר הקדוש, במכת כינים, הם ניסו לעשות את מכת כינים ולא עלה בידם... מה הם אמרו כל החרטומים פה אחד?
"אצבע אלוקים!"

באותו רגע שאמרו זאת, הם דבקו בקב"ה... אמרו למשה רבינו "אתה הוכחת לנו עכשיו, שאתם אנשי אמת, אנחנו רוצים לדבוק בעם ישראל ובך".

משה רבינו, ראה בזה דבר נפלא ... אם הקוסמים והחרטומים של מצרים באים אליו, ואומרים לו "אנחנו רוצים להתגייר", משה רבינו מקבל אותם ...

כיון שראו הניסים והנפלאות שעשה משה במצרים, חזרו אל משה - משה אנחנו רוצים להתגייר...

משה הולך לקב"ה ושואל אותו - לגייר אותם? אמר לו הקב"ה, לא כדאי. אמר לו משה, ריבונו של עולם למה לא? כיון שראו הגבורות שלך והם רוצים להתגייר, יראו גבורתיך בכל יום וידעו שאין אלוהים זולתך...

אמר לו משה - למה לא לקבל אותם?! אני לא מבין...

מה אנחנו אומרים בכל יום, בעלינו לשבח, בקטע שחיבר אותו אכן? יכירו וידעו כל יושבי תבל. כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון.

אם הם רוצים להתגייר, למה לא לקבל אותם!?

אומר הקב"ה למשה רבינו - לא כדאי... אבל אם אתה רוצה בקשה... אותו דבר היה עם המרגלים, אמר הקב"ה למשה שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען - אני אומר לך, שהארץ הזאת טובה, אבל אם אתה רוצה מרגלים, שלח לך. עד כאן דבריו של הזוהר הקדוש בתחילת הפרשה.

בספר זרע ברך, בפרשת השבוע, בביאור חטא העגל... יש לו ארבע ביאורים, בביאור השלישי של חטא העגל, הוא מביא את דברי הזוהר. רבותי, באו נלמד פסוק בפרשת וארא... פשט חדש בכל הפסוק הזה... נחזור אחורנית, לפרשת וארא {ט, יא} ולא יכלו החרטמים לעמד לפני משה מפני השחין כי היה השחין בחרטמם ובכל מצרים.

שואל הזרע ברך - אני לא מבין, החרטומים לא יכלו לעמוד לפני משה? מה הם מחפשים אצל משה רבינו?

החרטומים לא יכולים לעמוד בפני פרעה, שם המקום שלהם.

אומרת התורה - למה הם לא יכלו לעמוד!?

כי השחין היה גם בתוך החרטומים וגם בתוך מצרים.

למה שלא יהיה? איפה היה הדבר?

גם בחרטומים וגם במצרים... איפה היה הערב?

גם בחרטומים וגם במצרים... אז מה אתה מודיע לי פה!?

אומר הספר זרע ברך - תדע לך, החרטומים האלה במכת כינים, עזבו את מצרים, כולם התחילו לעמוד לפני משה... אמרו לו "אתה אבא שלנו" ... ורצו אחרי משה לכל מקום...

הם היו בטוחים, שאם הם רצים אחרי משה רבינו, הם מוגנים מהמכות של מצרים... הם היו בטוחים, שליד משה רבינו, שחין לא יהיה להם, למה?

כי הם רוצים להתגייר... ורש"י כותב - גיירת אותם, מבלי לשאול אותי. משה רבינו קירב אותם, אבל לקב"ה לא היה ניחה ליה בגיור הזה... מה עשה הקב"ה?

הגיעה מכת שחין, כולם עמדו לפני משה רבינו... אמרו "אם אנחנו נהיה לידו, נהיה מוגנים".

הביא הקב"ה את השחין, על החרטומים ועל מצרים!

הוא רצה להראות להם - רבותי, אתם רוצים להתקרב, אבל אני לא רוצה אתכם... לכן, עם כל הגיור של משה רבינו, בשבילי אתם נחשבים עדין מצרים.

שואל הזרע ברך - ולמה זה מופיע דוקא במכת שחין, שיופיע קודם כל, במכת ערב!

פשט מאוד... כי הגמרא אומרת {מסכת יבמות מז, ב} - דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת דכתיב {ישעיה יד-א} ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב.

אם ככה יוצא, שמשוה רבינו קיבל אותם... ואילו הקב"ה, לא היה מעוניין בהם.

אם ככה רבותי, נוכל להמשיך הלאה:

אומר הזוהר, אם אתה אומר לי, שערב רב, פירוש הדבר שזה תערובת של כל מיני עמים - לודים וכושים וכפתורים ותוגרמים... בסדר גמור, אז אני מבין שקוראים לזה ערב רב.

אם אתה אומר, שהכוונה היא לקוסמים והחרטומים של מצרים, למה קוראים להם בשם 'ערב רב'? שיקראו להם חרטומים של מצרים, למה דוקא בשם 'ערב רב'?

אומר הזוהר - אני רוצה לגלות לך סוד מתורת הכישוף...

כישופים לא עובדים, רק משש שעות ומחצה ביום. הכישוף מתחיל לעבוד, ברגע שהשמש נוטה לצד מערב.

גדולי המכשפים עובדים, בין שש וחצי שעות ביום, לתשע וחצי שעות ביום... שלוש שעות הם עושים את הפעולות שלהם... זה המכשפים הגדולים, כמו ינוס וימברוס.

המכשפים הקטנים, אומר הזוהר, עובדים מתשע וחצי שעות ביום, עד חצות הלילה.

אומר הזוהר הקדוש, שהחרטומים נצמדו למשה רבינו, לא רק בגלל 'אצבע האלוקים'... הם ראו דבר אחד, שמשוה רבינו, את כל המכות שלו, הוא לא נותן אחרי צהריים, מתי הוא עושה את המכות?

בבוקר...

אמרו החרטומים - את זה אנחנו לא יכולים לעשות... אפילו ינוס וימברוס הגדולים, לא מסוגלים לעבוד בבוקר... הם מסוגלים לעבוד, רק מרגע שהשמש נוטה לצד מערב.

יוצא, שמשוה רבינו, כוחו גדול גם בבוקר... מוכרח שמשוה גדול מאתנו... הלכו 'הערב רב', הקוסמים, ונדבקו למשה רבינו.

אם ככה, אומר הזוהר הקדוש - עכשיו תבין טוב מאוד, מתי באו 'הערב רב' לאהרון ואמרו לו קום עשה לנו אלהים? וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר.

אומרים חז"ל - מה זה כי בשש - שש שעות. למה אתם לא באים על הבוקר?

שום דבר... הם מחכים עד חצי היום, מה קרה!?

הם לא יכולים לעבוד, רק משש וחצי שעות של היום, רק אז הם יכולים לייצר עגלים... הם לא יכולים לפני זה, עד כי בשש משה לרדת מן ההר.

הוא לא מגיע עד שש וחצי שעות של היום, מי מגיע?

ינוס וימברוס וארבעים אלף, אומר התנחומא... למה הם?

אומר לנו הזוהר - הגדולים, עובדים משש וחצי שעות של היום, עד תשע וחצי שעות של היום. הם באו אחרי שש וחצי שעות - קום עשה לנו אלהים.

אומר הכלי יקר יסוד נפלא ביותר - משה רבינו לא יורד מן ההר... השטן מראה להם את מיטתו של משה רבינו, פורחת באוויר (גמרא מסכת שבת פ"ט).

מה היה צריך להיות בעם ישראל... אם עם ישראל מאמין שמשוה רבינו איננו? אם עם ישראל רואה את מיטתו פורחת באוויר, מה הוא צריך לעשות?

קריעה! משה איננו!

שום דבר לא... מסתכלים על המיטה ושואלים - יש סנדוויץ'?! © הכל בסדר גמור... למה אתם רגועים!?

עם ישראל לא בלחץ... הכל בסדר גמור... משה רבינו השאיר הנחיות - במקרה ואני לא חוזר, יש כאן ממלאי מקום - אהרון וחור.

על השש שעות, מגיעים הערב רב... קום עשה לנו אלהים!... מה קרה? מה אתם בעצבים! בעם ישראל כולם רגועים, מה הפאניקה!?

אומר הכלי יקר - פשוט מאוד... הערב רב ידעו... עם ישראל מחכה להוראות מאהרון וחור...

ידעו הערב רב, שאם אהרון מתמנה להיות מנהיג על ישראל, כשמשוה רבינו לא מגיע, אחרי חצי שעה מזה שאהרון נתמנה להיות מנהיג של עם ישראל, כל הערב רב עושים אחורה פנה ומתפנים חזרה למצרים... שולחים אותם לחיים טובים ולשלום.

אמרו הערב רב - מי מגן עלינו? משה רבינו היחידי שמגן עלינו, הוא לקח את התיק על עצמו.

משה רבינו לוקח את התיק של הערב רב על הכתפיים שלו...

אומר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך - החבר'ה שלך, אלה שאתה אמרת שאתה אחראי, הם עשו את הבלגן!

אמרו 'הערב רב' - תדע, שאם משה רבינו איננו ומי שעולה אחרי זה אהרון הכהן, אחרי חמש דקות, הוא קורא לינוס וימברוס ואומר להם, אתם רואים פה... בקשה, אחורה למצרים לחיים טובים ולשלום.

אמרו 'הערב רב' - אוי לנו, אם עם ישראל יתעשת ויגיד שמשוה מת... אנחנו חייבים לתפור תיק, עוד לפני שמשוה רבינו מגיע או לא מגיע, עוד

לפני שממנים את אהרון הכהן.

על הבוקר... איך שמגיע שש חצי שעות, מגיעים ינוס וימברוס, שני הבנים של בלעם, ראשי הקוסמים, מגיעים לאהרון הכהן ואומרים לו "אהרון, תעשה משהו במקום משה"

אמר אהרון - למה שאני יעשה משהו במקום משה, מה קרה?!

אהרון הולך איתם ביחד... "אין בעיות, רוצים עגל, בקשה... תביאו כולם את העגלים תשימו אותם בתוך הדלי".

מה רצה אהרון, מה המטרה שלו?

אומר הזוהר בפרשת השבוע - פשוט מאוד... רצה אהרון להבדיל אותם ולהפריש אותם מעם ישראל, אחת ולתמיד.

משה רבינו הוא המנהיג שלהם... אם קרה משהו חס ושלום, ואני

המנהיג, אמר אהרון... הדבר הראשון שאני עושה, אני שולח אותם

בחזרה למצרים, אני לא רוצה אותם איתי ביחד!

משה רבינו יורד מן ההר, אומרת התורה (לב, כה) **וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם.**

אומר רש"י - פרוע. מגלה. נתגלה שמצו וקלונו, כמו (במדבר ה יח) ופרע את ראש האשה.

אמר אהרון - רבותי, תראו מי זה הערב רב! זה לא אנשים שדבקים

בקב"ה, זה אנשים שדבקים במשה רבינו, בגלל הקוסמויות... ברגע שמשה איננו, הם מייצרים עגל!

הוציא החוצה אהרון, את כל הזוהמה שנמצאת בתוך הערב רב.

אומרת התורה (שמות ה, ד) **ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם.**

אומר רש"י - תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם

ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה. וכן (משלי ד טו) פרעהו אל תעבר בו, רחקהו. וכן (שם א כה) ותפרעו כל עצתי, (שמות לב

כה) כי פרוע הוא, נרחק ונתעב.

שואל הספר הכתב והקבלה - איך מותר לאהרון לעשות עבודה זרה, כדי להבדיל אותם?

הוא מתרץ, שהאיסור של עשיית עבודה זרה, אז, היה רק למי שעובד אותו.

ליהודי אסור לעבוד אותו, בין בשיתוף ובין שלא בשיתוף. לכן נח, אסור לעבוד עבודה זרה, בלי שיתוף... אבל עבודה זרה בשיתוף, לא נאסר לבני

נח, והיות והערב רב עדין נחשבים לבני נח, הלך ועשה להם את העגל, כדי שיעבדו אותו עם השיתוף ביחד עם הקב"ה.

יוצא שכל מה שעשה אהרון היה, שרצה להפריש את הערב רב, מעם ישראל.

אמר הקב"ה - אתה כך עשית? אתה תהיה הכהן שלי.

אומרת התורה, שהקב"ה ציווה להבדיל את אהרון ובניו ולהקדישו קדש קדשים... אתה רצית להבדיל את הערב רב מעם ישראל, רצית להפריש

אותם, אני מפריש אותך להיות כהן לעבודתי!

אם ככה, שואל האבן עזרא 15-10 שאלות... איך עשה את זה אהרון, איך הקב"ה בחר בו, איך הוא המכפר?

התשובה היא - דוקא בגלל שהוא עשה, כדי להרחיק את הערב רב מישראל. להרחיק אותם כרצונו של הקב"ה... משה גייר אותם, בלי

לשאול את הקב"ה, כך אומר רש"י.

רצונו של הקב"ה, שהם לא יצטרפו לעם ישראל... צירף אותם... ואהרון רצה להפריש אותם ולהבדיל אותם מעם ישראל.

רבותי, הבנו, עפ"י מה שאמרנו עד עכשיו, אהרון רצה להבדיל אותם לגמרי...

(ברוך שאמר)

מחצית השקל

אי בירושלמי מס' שקלים [פ"ד ה"ד] שני טעמים לנתינת מחצית השקל בכל שנה לתרומת ה'. נחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, שנאמר וירא העם כי בושש משה, ודרשו חז"ל 'כי בא שש' ולא ירד משה, והוא אמר להם 'לסוף שש אני יורד' והם טעו למנות גם את יום הראשון שעלה, יום ז' סיון, ובאמת לא היה זה מן החשבון, ולכן חטאו במחצית היום, ולפי שחטאו שמחצית היום יתנו מחצית השקל. וחד אמר 'לפי שחטאו בשש שעות יתנו במחצית השקל שיש בה שש גרמוסין', מין מטבע שנקרא גרמוסין שיש י"ב ממנו בשקל שלם, נמצא ששה גרמוסין במחצית השקל.

וביאר ב'תקלין חדתין' שהנפק"מ בין רבי יהודה לרבי נחמיה הוא אם צריך לתת דווקא מחצית השקל לזכור 'מחצית היום', או יכולים גם לתת ששה גרמוסין, לזכור שש שעות. ומה שנאמר בשו"ע שיש ליתן זכר למחצית השקל, מחצית המטבע היוצא באותה העת, משמע כמ"ד שאין לדקדק על שש שעות אלא על מחצית היום.

וכלל הדברים שרבי יהודה ורבי נחמיה שוים בענין זה שמחצית השקל בא לכפר על החטא שהיה בחצי היום, אלא שזה הדגיש חצות היום וזה הדגיש שש שעות ביום. והוא פלאי, כי מה הענין להזכיר בתוך תרומתם את השעה שחטאו בו. בשלמא אם היו שוקלים את הנוסם הכי זול שהביאו לעגל, והיו מוצאים שהיה משקלו מחצית השקל, היו יכולים להבין שתורמים כמשקל החטא, בא זה וכיפר על זה, אבל השעה שחטאו בו במחצית היום, מה ענין בהזכרתו, וכי היה לו יד בעצם החטא, ואולי נזכר גם את השמש שהאירה אז בחצי היום ויביאו פרוטות כמנין שמש?

וכתב ב'ברכת השיר' בשם הרבי רבי יהונתן זי"ע שאע"פ שרק אנשים בודדים עשו את העגל, היה טענה על כל ישראל מדין ערבות, מדוע לא מחו עליהם. והנה נודע שיש שני חלקי ערבות, על הנגלות ועל הנסתרות, בשלמא על הנגלות שייך ערבות שאדם רואה את חברו עושה מעשה רע וצריך להוכיחו, אבל הערבות על הנסתרות נתחדש רק בעברם את הירדן בכניסתם לארץ ישראל, וא"כ לכא' אין מקום להענישם על הערבות בחטא העגל, ויכולים לטעון שלא היה להם לדעת מה שהחוטאים עושים בצנעה בחשאי.

ולכן יש להביא מחצית השקל לזכור דווקא את 'מחצית היום' ו'שש שעות', שהשמש מאירה בצהריים, לא לפנות ערב כשכליא ריגלא דתרמודאי ולא באמצע הלילה, אלא באמצע היום 'בעצם היום הזה', וככתוב בכניסת נח אל התיבה בעצם היום הזה, ועליית משה להר נבו בעצם היום הזה, והיציאה ממצרים 'בעצם היום הזה', בעיצומו של יום, וכמבואר ברש"י שרשעי דור המבול אמרו שהם ימנעו מנח להכנס אל התיבה, אמר הקב"ה, ה' תיכנס בעצם היום הזה, נראה אותם עושים משהו. וכן עליית משה להר נבו בחצות היום, כי כן הוא הדרך כשרוצים לבטאות שהדבר נעשה לעיני כל עדת, מחכים לאמצע היום, שהכל רואים ויודעים המעשה הנעשה לעין כל. ולכן צוה הקב"ה להביא מחצית השקל, שאילו היה חטא העגל בערב או באמצע הלילה, לא היה עליך טענות, אך כיון שנעשה בחצות היום צריך כפרה גדולה

הרבי רבי יהונתן ביאר את דברי הירושלמי במהלך נוסף, כי הנה במדבר ירד מן לכל אחד, הצדיק זכה לקבל מנתו אצל פתח אהלו, וא"כ גם ביום הסתלקות של אהרן הכהן ביום א' אב, ירד מן פתח אהלו, ביום ב' אב כבר לא ירד מן עבור אהרון, רק בעבור אלישבע הרבנית, [אם היתה עדיין בחיים]. וא"כ איך אמר להם השטן ביום י"ז בתמוז שכבר מת משה רבינו והראה להם מטתו, והרי היו יכולים לבדוק באהל של משה רבינו והיו מוצאים שירד לו מן באותו היום... וא"כ היו יודעים שהוא עדיין בחיים, ולא היו חשים לבלבולי היצר הרע כאילו הוא מת, מה עשה מלאך המות, הראה להם את מטתו של משה רבינו רק בחצות היום, שאז כבר נמס כל המן שבמחנה ישראל, דכתיב 'וחם השמש ונמס', ושוב לא יכלו לבדוק את עומר המן בפתח ביתו של משה רבינו. וזה עוד סיבה להזכיר ענין 'חצות היום' במחצית השקל, שזה גרם להם

רצינו להוסיף ענין נאה ע"פ מה שאמרו חסידים בשם הרבי רבי מנדל'ע רימנובער זי"ע, [אלו שלא נתגדלו בחצרות החסידים אין להם כלים להכילו] 'מצוה גדולה לישון בערב שבת קודש, ותמנהי מדוע לא נכתב מצוה בו בעשרת הדברות'. חסידים אמרו דיבור זה בשם כמה מצדיקי עולם, הרבי רבי אלימלך זי"ע, והרה"ק מראפשיץ זי"ע. כמה אבות יש לענין זה.

והנה מעלת הענין בפשטות מובן לכל בר דעת, שאם אדם מקבל שבת מתוך עיפות ואוכל סעודת שבת בכבידות, ותוך כדי הזמירות הוא כבר יושן בשעה שאומר 'זה שינה משובחת', ומיד אחר בהמ"ז כבר הולך לישון, הרי אינו יכול להתרומם בקהל עדת קדושים בזמירות ותשבחות להשי"ת, ולזכות לשעות נעלות של דביקות בהשי"ת.

אבל צ"ע מהו התוספת שהוא מתפלא שזה לא כתוב ב'עשרת הדברות' שבהם נכללים היסודות העקריים של היהדות, וכי באמת היה רוצה שיהיה י"א הדברות, ואחד מהם יהיה ענין זה שצריך לישון בערב שבת? והרי גם מצות פסח ותפילין לא כתוב בעשרת הדברות, א"כ היה לו להתפלא מדוע זה לא כתוב בתורה, איך רץ ועלה עד 'עשרת הדברות'

אמנם לאור דברי המגלה עמוקות' שהיה ענין מיוחד שחטא העגל היה בערב שבת אחר חצות, והיה הכסיון קשה מאד, כי השטן הראה להם מטתו של משה רבינו, היה קשה מאד להחזיק באמונה, שכמה וכמה ראיות והוכחות היה להם ש'זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' וכאילו מוכרח לעשות דבר חילופי במקומו, כמבואר ברמב"ן ובכוזרי. וידוע שהיהודי הקדוש זי"ע שח עם הרבי רבי בונים זי"ע בענין הנסיונות הקשים לפני ביאת המשיח, שמתפללים עליהם 'הושענא שלש שעות' שיהיה זמן קשה להאמין באמונה פשוטה, כמו ללכת על קיר חלק, וכנודע המשל של הרבי רבי אלימלך זי"ע עם החבל שמתוח מסוף העולם ועד סופו, ומתנדנד מאד, ומי שיחזיק חזק ולא יפול, הוא ישאר. ואמר היהודי הקדוש שמי

"עוד רגע יהיה", השיב האב בחיך, והוציא מתחת השולחן שתי גמרות גדולות – מסכת נדה, אותה למדו אז ב"דף היומי". רועי היה לומד את הדף היומי בחברותא עם אברך מבוגר, והתקשה להבין את כל החשבונות המסובכים שהיו בסוגיה שלמדו אז. והאבא, לא פחות ולא יותר, מסביר לרועי בשפה ברורה את כל החשבונות, ממש מתוק מדבש.

"בבקשה תחזור על מה שלמדנו", ביקש האב מבנו. לאחר שחזר על הדברים, לא התאפק רועי ושאל את אביו: "אבא יקר, הרי לא פתחת גמרא מימך. איך אתה יודע להסביר לי את כל החשבונות המורכבים והמסובכים הללו?"

"בני יקירי!" השיב לי אבא, "כל יום שלמדת אתה למטה – התעליתי יחד איתך למעלה! לימדו אותי למעלה מה שלמדת למטה!"

לא יאומן כי יסופר! לפתע, באמצע השיעור במסעדה, ניגש מלצר ומגיש לרועי כוס קפה. רועי סלסל את הברכה – כמנהג הספרדים – ולגם מהקפה.

אביו המתין עד שסיים את הברכה ואמר לו: "לא הגית את שם ה' כהלכתו. כתוב במשנה ברורה שיש להגות אותו בצורה אחרת. ואם אתה רוצה להעמיק בכוונות ולכבד את שם ה', עיין בספר זה וזה".

בקיצור, האבא מוסר לבנו במסעדה, בחלום, שיעור בגמרא ובהלכה. עד כאן פרק א'.

וכעת, ניגש לפרק ב' – הדובדבן של הסיפור. לפני שבועות ספורים, הרב שלינגר רבה של קרית אונו, הגיע לנחם את הרב שרביט, בנו של ראש כולל בגני תקוה, שישב שבעה על פטירת אימו. הוא פגש שם את הרב שוורץ, רבה של קרית הרצוג, וסיפר לו את הסיפור על רועי ואביו, ושאל אותו: "איך כבוד הרב מבין את הסיפור הזה? יהודי בן שמונים וחמש שכל חייו לא שמר תורה ומצוות, סך הכל שמר שלוש שבתות סמוך לפטירתו, יושב בגן עדן ומלמד את בנו את אחת הסוגיות המורכבות ביותר בש"ס, ולא זו בלבד אלא מלמדו איך צריך לכוון בשם ה'! מה פשר הדבר?"

"האם לאבא של רועי קוראים ששון? ששון גורי?" שאל הרב שוורץ. "אכן כן", השיב הרב שלינגר. "אולם מאין אתה מכיר אותו? מה לך ולו?" התפלא.

"ובכן, הסכת ושמע! לפני כמה עשרות שנים התעוררה בעיה קשה בכשרות הערוב בכל הארץ. על קצה המזלג: כאשר במקום מתגורר דייר גוי, או יהודי שאינו שומר שבת, הערוב נפסל. זו אינה חומרא בעלמא אלא הלכה פסוקה. יש פתרון שמופיע כבר בגמרא, לשכור ממושל העיר – שיש לו את הרשות והכוח להיכנס לכל בית שיחפץ – את המקום. וכך אפשר לצרף את המקום לערוב. אולם פתרון זה אינו תקף בימינו, כי אין כיום מי שיכול להיכנס לכל מקום שהוא רוצה. מה עושים?"

"יהודי מבני ברק הגה רעיון גאוני: על פי חוקי המדינה, שעוני החשמל הממוקמים בארונות החשמל בכל חדרי המדרגות, שייכים לחברת החשמל ואינו בעלות הקבלן או הדייר. היהודי הציע לשכור מחברת החשמל אחוזים בשעונים הללו.

"רעיון גאוני, אך איך מיישמים אותו בפועל?" והרב שוורץ ממשיך ומספר: "הלכנו, קבוצת רבנים, לראשי חברת החשמל – אין עם מי לדבר... היינו ממש לפני ייאוש. כצעד אחרון, הגענו לאדם בקרית אונו שהיה מנהל המחוז של אזור המרכז של חברת החשמל, הסברנו לו חצי שעה שמה שאנחנו מבקשים יכול למנוע המון חילולי שבת.

כשסיימו דברינו, השיב הלה: " האמת היא שלא הבנתי מילה ממה שדיברתם, אבל הבנתי שהדבר בנפשכם ממש. יש לך בן, רועי, שבימים אלו חזר בתשובה. לכבודו ולכבודכם קיבלתם ממני את האישור ברגע זה. ולא זו בלבד, אלא אני אדאג באופן אישי שתקבלו אישור מכל שמונה-עשר מנהלי המחוז וראשי חברת החשמל בכל הארץ.

"זה היה ששון גורי". סיים הרב שוורץ את סיפורו. אותה שבת – שעשרים וחמש שנה קודם לכן ששון גורי פעל שתישמר כהלכתה – גרמה לו שיצא מן העולם הזה כשהוא שומר שבת כהלכתה, ולהיקבר בחלקת שומרי שבת! ופחות משלושים יום לפטירתו כבר זכה להופיע בחלום בנו וללמדו סוגיה סבוכה והלכה איך לכוון בהזכרת השם.

(הרח"ק קרלנשטיין דורש טוב) "ולחשוב מחשבות לעשות בזה ובכסף ובנחושות" (שמות לא ד), איזה מחשבות חושבים בזה ובכסף ובנחושות?

יש מעשה ידוע, מסתמא כולם יודעים אותו אבל נרחיב קצת מה שנוגע לנו ומה שאפשר ללמוד מזה. ישיבת וולוז'ין אם הישיבות, יסודה ביסוד הקודש, ר' חיים וולוז'ינר. המשולח של ישיבת וולוז'ין היה נוסע כל השנה מעיר לעיר ומכפר לכפר, נותן קופות בבתים ואוסף כספים, ומזה החזיק את הישיבה. יום אחד המשולח בא לר' חיים וולוז'ינר ואמר לו: הרבה זמן לוקח לי עד שאני מגיע לכיכר העיר, בכל מקום שאני מגיע אני צריך לקחת בעל עגלה, אחר כך בעיר אחרת עוד פעם אני מחליף בעל עגלה. אם יהיה לי רכב צמוד, כרכרה

שיזכה לעמוד חזק ואיתן באותם נסיונות שבשלב שעות האחרונות, הוא נברר בכירור החזק שלפני ביאת המשיח. אמר לו הרבי רבי בונים זי"ע בחכמתו המופלגת, שיש לו עצה שברגע שהוא ירגיש שהגיעו השעות הקשות, הוא ישתה חצי סיר מע"ד [משקה המשכר] וישתכר וישן, ועד שיפוג משכרותו כבר יהיה אחרי השעות הקשות. אמר לו היהודי הקדוש, שבאמת מי שיהיה לו שכל לעשות כך, דבר טוב ויפה הוא, כי עצה נפלאה הוא.

וזה שאמר הצדיק שהיה צריך שיהיה כתוב בעשרת הדברות שצריך לישון ביום שישי אחה"צ, לא היה כל חטא העגל. וכמבואר בדברי הרבי רבי יהונתן טעם למחצית השקל' להורות שהדבר היה באמצע היום, בעיצומו של יום, כל אחד היה יכול לראות ולמחות, אבל מי שהיה שותה לשכרה אלא היה להם שום טענות שהיה צריך למחות, כי באמצע השינה והשכרות אי אפשר לטעות עליו שום טענות. ולכן אילו היה כתוב בעשרת הדברות מצוה לישון בערב שבת, לא היו כל ישראל שותפים באותו חטא העגל. ואילו היה אדה"ר יושן בערב שבת אחה"צ, הוה היתה דופקת בדת להציע לו מפירות עץ הדעת, היה אומר 'ששש... לא להפריע לישון', תביאי את הפירות בליל שבת, בפירות טיש. אז הכל היה נראה אחרת. כמבואר בספרי קבלה שביליל שבת היה כבר מותר לאכול מעץ הדעת.

וכן בכל ענין של אש מחלוקת וכדו', ומנסים למשוך אותך בתוך העסק 'לשם שמים', העצה הטובה והנפלאה ביותר הוא לשתות לשכרה ולהכנס לישון במיטה, 'אני שיכור כעת, נא לבא במועד מאוחר יותר', וכך יישן עד יעבור זעם. אבל אם אדם יושן והוא ב'חצי היום' בעצם היום הזה, זה יכול לגרום דברים נוראים ח"ו עד שצריך בכל שנה ושנה להביא מחצית השקל לכפר על אותו 'חצי היום' שלא ישנת... 'מכל העובר על הפקודים' 'כל דעבר על פיקודיא', מה עשו? לא ישנו בחצי היום! כיון שלא ישנו וידעו על העגל, היה להם למחות. ה' ירחם עלינו.

(הגרמ"י רייזמן) **ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם (לא, טז)**

את הסיפור שאספר שמעתי מבעל המעשה בעצמו, סיפור ששונה מליונים:

יהודי מקרית אונו, בשם רועי גורי, חזר בתשובה לפני שנים רבות. הוא גר בבית הוריו המבוגרים והללו באו אמנם מבתיים עם רקע דתי, אך במהלך השנים ירדו מבחינה רוחנית, עד שהגיעו לשמירת כשרות בסיסית וקידוש בשבת. לא יותר מזה.

בחודש תשרי תש"פ, מיד אחרי ראש השנה, פנה רועי לאביו, שהתקרב לגיל שמונים וחמש, ושהה ב'תל השומר' מאחר ולא חש בטוב, ואמר לו: "אבא יקר! אולי נעשה צעד קטן להתחזק בשמירת שבת?". "אחשוב על זה", השיב האב. כעבור כמה ימים פנה לבנו והודיע: "אני הולך על זה. החל מהשבת הזאת אני מעוניין לשמור שבת כהלכתה".

רועי ניסה להסביר לאביו שלשמור שבת כהלכתה אין פירושו לאכול געפילטע פיש וחמין. "זהו דבר מורכב ורציני", אמר, ולכן המליץ שלא ללכת בהתחלה בגדול ידי, אלא בשלבים: תחילה לא לחלל שבת בפרהסיה, ולאט לאט, צעד אחר צעד, לשמור שבת גם בתוך הבית.

"בני יקירי!", השיב האב: "אני רציני! אני הולך על זה בגדול, עד הסוף. אני מעוניין לשמור שבת כהלכתה".

ב'שבת שובה' האב כבר השתחרר מבית החולים לביתו, ובמשך כל השבת הוא בקש מבנו להיות צמוד איליו ולהורות לו מה מותר ומה אסור. במוצאי שבת ביקש מבנו לקבוע חברותא וללמוד איתו הלכות שבת. בקיצור, האיש היה רציני.

כך, מתוך שמירת שבת וחג, עברו יום כיפור, חג סוכות, שבת חול המועד ושמחת תורה. בכ"ד תשרי, מוצאי איסרו חג, האיש הלך לעולם שכולו טוב.

וכאן התעוררה שאלה, שהופנתה אל רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל: האיש לא שמר שבת כל חייו. הוא גם לא חזר בתשובה. סך הכל הוא שמר את שלוש השבתות האחרונות בחייו. האם לקבור אותו בחלקת שומרי שבת? רבי גדליה הוניסברג נכנס עם הבן רועי אל רבי חיים, שהתרגש מאוד מהסיפור והורה על אתר: "יש קונה עולמו בשעה אחת. לקבור אותו בחלקת שומרי שבת".

זה היה, כאמור בכ"ד תשרי".

בכ"ג חשוון, יום לפני סיום ה"שלושים", האב נגלה אל בנו בחצי הלילה בחלום, ומבקש ממנו: רועי! בא נצא למסעדה". רועי ניסה לטרב: "אני שבע", אך האב הפציר בו: "אני מבקש ממך", והשניים יצאו למסעדה.

הם התישבו ליד שולחן ריק, והאבא מבקש: "רועי! תעשה ברכה ותאכל". "אבא! אין מה לאכול".

עם סוסים, זה יחסוך הרבה זמן, אני אוכל להספיק הרבה והישיבה תרויח מזה. פעם אחת השקעה, שווה להשקיע.

טוב, ר' חיים וולוז'ינר נתן לו. לימים הוא בא לר' חיים וולוז'ינר ואמר לו: הבגדים שלי כבר בלויים, תראה איך אני נראה. אם אני אלך עם כובע צילינדר, עם פראק, עם בגדים מפוארים פאר והדר וגם המרכבה תהיה עם סוסים יותר הדורים, מרכבה יותר הדורה, אנשים גבירים מתפעלים מזה ויתנו יותר כסף לישיבה. שווה לישיבה. אמר לו ר' חיים וולוז'ינר: בסדר, אבל מותר לך להשתמש בזה רק בשביל הישיבה, לא בשביל דברים אחרים, כי קונים את זה מהכסף של הישיבה. והמשולח נסע ובאמת עשה חיל והצליח על ידי זה לאסוף הרבה יותר. והוא בא לר' חיים וולוז'ינר להתלונן שיש איזה יהודי צדיק גדול שממש חוסך פרוטה לפרוטה וחי בדחקות, חי ממש בצמצום, ואת כל הכסף שלו הוא נותן לישיבת וולוז'ין כי הוא רוצה שיהיה לו חלק בתורה של כלל ישראל, של ישיבת וולוז'ין. ואומר אותו משולח: בפעם האחרונה שהייתי אצלו הוא נתן לי כמה פרוטות, שאלתי אותו מה קרה? ירדת מנכסך? אז הוא אמר לי: לא, אני תמיד ידעתי שאני חוסך מפתי ולחמי בשביל להחזיק את העמלי תורה, את גדולי התורה של הדור הבא שלומדים בוולוז'ין, ההתמדה שהיתה שם, עמל התורה. עכשיו אני רואה שהכסף שלי הולך בשביל סוסים, בשביל כרכרות, בשביל צילינדר. בשביל זה אני לא הולך לחסוך מפתי ומלחמי, אני אחפש אולי צדקות אחרות. שאל המשולח את ר' חיים, מה אני עושה עם היהודי הזה? אמר לו ר' חיים וולוז'ינר פעם הבאה שאתה נוסע אליו אני רוצה גם לבוא, יהודי כזה או אחר שנותן כל כך הרבה מעצמו ומסתפק במועט.

ר' חיים וולוז'ינר הגיע ושאל אותו: אתה למדת בחיידר? אמר לו: כן. ביקש ממנו ר' חיים, תסביר לי מה הפירוש בפסוק בפרשה "ולחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת", איזה מחשבות חושבים בזהב ובכסף ובנחושת? אמר לו ר' חיים וולוז'ינר, תדע לך, כולם נתנו, כולם תרמו למשכן, כל אחד רצה שהכסף שלו ילך בשביל ארון, כפורת, כרובים, הרי יש דרגות. אחר כך יש את הקרשים, יש את היריעות, אחר כך יש את אבני החצר, אחר כך יש שער שנותנים לעושי המלאכה. כל אחד רוצה.

אמר לו ר' חיים וולוז'ינר, הכל הולך לפי טוהר המחשבה של כל אחד שנותן. מי שנותן יותר לשם שמים אז שלו הולך לארון, כפורת וכרובים. מה שנותן יותר לשמה, יש דרגות של לשמה, כך אמר לו ר' חיים. וכתוב על בצלאל בן אורי בן חור וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה בדעת, דעת זה רוח הקודש, כל מטבע שהגיעה ליד שלו הוא ידע בדיוק איזה מחשבה היה בזה. ולפי המחשבה הוא כיוון את המטבע. לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, לפי המחשבות.

אמר לו ר' חיים וולוז'ינר, אני אין לי את רוח הקודש שהיה לבצלאל [ר' חיים וולוז'ינר היה לו רוח הקודש, יש הרבה סיפורים על הרוח הקודש של ר' חיים וולוז'ינר, אבל לא בדרגה של בצלאל, שהתורה מעידה "בדעת" (שמות לה לא) ומפרשים חז"ל הקודשים (ברכות נה).] - יודע כל צירופי אותיות שנבראו בהם שמים וארץ! אבל מהשמים מסובבים שכל אחד לפי טוהר הלב שלו לשם הכסף שלו הולך.

תדע לך, המשך ר' חיים ואמר לו, כשאתה נותן ריין ריין, נקי לשם שמים, הכסף שלך כולו הולך בשביל המתמיד של הישיבה שלומד שמונה עשרה שעות ביממה, גדול הדור של הדור הבא. אלה שנותנים רק בשביל שבמשרד שלהם יהיה כתוב הנדיב הנכבד קיבל, רק בשביל כבוד, אז הכסף שלהם הולך בשביל, אני יודע, בשביל השירותים של הישיבה. בשביל לשלם לפועלי הניקיון, כל אחד לפי הדרגה שלו.

(הגר"א דיסקין)

בדרך הדרוש

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, בני ובני בני ישראל את הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (שם) לא. טז - יז, ויש לדקדק מדוע בהפסוק הראשון כתיב ברית עולם מלא וי"ו, ובפסוק השני כתיב לעולם חסר וי"ו, הלא דבר הוא, ויש לבאר על פי מה דאיתא במס' שבת (דף ס"ט ע"ב) "א"ר"ה היה מזהל בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, היא בר"א אומר משמר יום אחד ומונה ששה ימים, ואמרינן שם בגמרא דפליגי מר סבר כברייתו של עולם [ימי חול נמנו תחלה] ומר סבר כאדם הראשון [שנברא בערב שבת ויום הראשון לעולם שבת היום] והנה אנו קיי"ל בר"ה דמונה ששה ימים ומשמר יום אחד, ויש לומר דכאן רמזה לנו התורה"ק הדין הזה, דמשום הכי כתבה התורה לעולם חסר וי"ו לרמז דהאי לעולם כוונתו לעולם לשון העלמה [כמו שדרשו חז"ל במסכת פסחים (דף נ"ג ע"א) גבי ה' שמי לעולם חסר וי"ו. ר"ל העלימהו, דאסור להזכיר שם שמים לבטלה] היינו אם נעלים ממנו יום השבת כשהולך במדבר, בכל זה ששת ימים עשה ה' וגי' בתחלה, ואח"כ וביום השביעי שבת וינפש. והוא כדעת ר"ה כברייתו של עולם. (קול אליהו - הגר"א)

רבתי, מה שר' חיים וולוז'ינר אומר זה מוסר השכל גדול. יש הרבה חילונים שמתחילים להתבכין שהכסף שלהם הולך לאברכים, לישיבות. לא משנה שזה טיפה מן הים לעומת מה שהולך להרבה שטיות. אבל הם בוכים. רבתי, הם לא יודעים כמה הם מסכנים, עכשיו אתם בוכים שאתם לא רוצים שהכסף שלכם ילך לישיבות, ולמה זה הולך? אוי, יבוא יום ותבכו הפוך! תבכו הפוך! כל אחד משלם מס הכנסה, כל אחד משלם ביטוח לאומי. אם איזה יהודי בדימונה, בבית שאן, יהודי שלא זכה לעסוק בתורה, יהודי בקושי, אבל הוא אוהב תורה והוא אומר סוף סוף מהכסף שלי יהיה גם לישיבות, לאברכים, זה הולך גם לשם. הכסף שלו הולך גם לשם. אבל מי שמתבכין למה החרדים לוקחים את כל הכסף, אז משמים הכסף שלו הולך לספורט, לכל הגניבות והמעילות שעושים, לטיולים שהם עושים בחוץ לארץ, לא לישיבות. וכשהוא יבוא לשם הוא יגיד אני רוצה חלק בתורה, כמו שכתוב שאומות העולם באים חז"ל הקדושים אומרים בגמרא בתחילת עבודה זרה (ב): דרש רב חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בעירבוביא. כולם יבואו לשם, גם טראמפ, גם אובמה, גם ביידן - כולם יגיעו. שנאמר (ישעיה מג ט) "כל הגויים נקבצו יחדיו ויאספו לאומים". מיד נכנסה לפניו מלכות רומי תחילה, הם המחותנים הראשונים, לקבל עולם הבא. אתם שומעים? מלכות רומי, החריבו את בית המקדש והרגו חזון חסידי עליון עשרה הרוגי מלכות. אמר להם הקב"ה במאי עסקתם, אומרים לפניו רבוננו של עולם הרבה שווקים לקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב רבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, מיד יצאו בפחי נפש.

ידוע מה שהבריסק'ער רב מסביר שם, איך הם מעיזים לשקר, ולמה הקב"ה אומר להם שוטים ולא שקרנים. אומר הבריסק'ער רב שבאמת לאמיתה הם צודקים, כי מהשמים כיוונו את הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה אבל הם לא התכוונו בשביל זה. אז כשיבואו לעתיד לבוא, כשמגיעים כל עובדי כוכבים בערבוביה רוצים לקבל שכר, יבואו כל החילונים האלה, שונאי דת, ויגידו הרבה שווקים עשינו, נתנו מס הכנסה, נתנו ביטוח לאומי, זה הלך למשפחות ברכות ילדים, אברכים שעוסקים בתורה. בכסף עשו רמזורים, עשו מחלפים, עשו כבישים, אפשר לנסוע במהירות לנסוע ללמוד תורה להגיע לבית מדרש, מגיע לנו שכר.

אומר להם הקב"ה שוטים שבעולם. אוי, הם יבכו, אבל אז יהיה מאוחר. כל אלה שבוכים עכשיו על הכסף שלהם למה הוא הולך לישיבות, לכוללים, לתלמודי תורה, אז הם יבכו הפוך. שוטים שבעולם! אתם כבר משלמים מיסים, כבר משלמים, מה אכפת לכם שהכסף שלכם ילך זכות לנצח נצחים להחזקת תורה? זה גם לימוד גדול להורים של בעלי תשובה. יש הורים של בעלי תשובה שעושים מלחמות עם הילדים שלהם, הבן שלכם כבר חזר בתשובה, ברא מזכה אבא, אתם יודעים איזה זכות יש לכם? אפילו את האבא עדיין לא שומר מצוות אבל יש לו בנים וכנדים שומרים מצוות, עוסקים בתורה, זה זכויות שלו לנצח נצחים. אבל הסברא היא, במה דברים אמורים, כשהוא מכבד את זה ובפרט אלה שתומכים בהם כלכלית, אבל אם הוא עושה מלחמות עם הבנים שלו הוא יבוא לשמים ויגיד ברא מזכה אבא? הרי נלחמת איתו. למה לך לאבד את כל השכר? הבן שלך חזר בתשובה, בשביל המלחמות שאתה עושה? הפוך, תכבד אותו תתמוך בו ואז תזכה למעלה הגדולה של ברא מזכה אבא לנצח נצחים.

(חונכת התורה)